

De Gierzwaluw

Jaargang 62 nummer 3 oktober 2024

Zeearendjong krijg kleurring 8

Toename Grote Alexanderparkiet 10

Ijsvogels helpen 34

Kwartelkoning

JAAP KRANENBORG

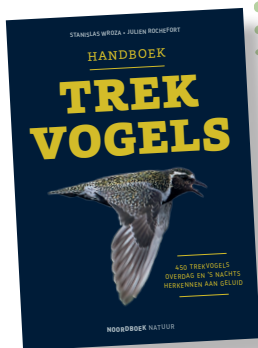

CORN CRAKE FROM 'BIRDS OF GREAT BRITAIN'/JOHN GOULD (1804-1881)

landbouwontwikkeling waarin rekening houden met vogels als de Kwartelkoning niet zo goed in het verdienenmodel past.

Een tijdje geleden leek een Kwartelkoning het bij Botshol desondanks te willen proberen. In de avondschemer ging ik er heen, met pinpas en kam voor een eventuele troostprijs. Maar bij aankomst raspte hij me al tegemoet vanuit het hoge gras onderaan de dijk. In mijn verbeelding zag ik hem staan, strijdbaar tussen de groene stengels. Als een eenzame demonstrant voor een tamelijk hopeloze zaak.

Kwartelkoningen laten zich zelden zien, ze doen zich liever gelden vanuit het verborgene, met een baltsroep die klinkt 'als het raspen met een pinpas over een kammetje', aldus Vogelbescherming. Als kind had ik een plaatje waarop een Kwartelkoning opvallend zelfbewust stond afgebeeld: kont naar achteren, borst vooruit, de snavel open-gesperd, alsof hij luidkeels ergens tegen protesteerde. En misschien deed hij dat ook wel, want in die tijd begon de

Winactie

Maak kans op HandboekTrekvogels

Van Uitgeverij Noordboek Natuur mogen we het recensie-exemplaar van Handboek Trekvogels verloten. Wil je kans maken op het boek? Je ontvangt dan een nagelnieuw exemplaar, want de recensent wilde het zijne dolgraag zelf houden. Stuur voor 1 november een mail met als onderwerp

'Winactie' naar secretariaat@vogelsamsterdam.nl

Op pagina 22 lees je onze recensie van het boek.

4	Van de redactie Anouk Zuurmond
5	Activiteiten: Vogelfestival 2025
6	Verenigingsnieuws Marc Menon
8	Zeearendjong krijgt kleurring Andrea van den Berg
10	Grote Alexanderparkiet neemt nog steeds toe Frank van Groen
15	Gevederde vliegmachines Henk Leenaers
26	Vogelrijk Amsterdam Els Hiddink
28	Ontdek landelijk Noord Luella van Turnhout
34	Ijsvogels helpen Jan Jongejans
40	Waarnemingen april-juni 2024 Ellen de Bruin
48	Wat vinden de burens John van der Woude
51	Colofon
52	Zwarte Ruiter

Op de cover

Frank van Groen fotografeerde deze Grote Alexanderparkiet in het Oosterpark, waar volgens tellingen van begin van dit jaar zo'n 750 van deze vogels overnachten. Eind december is er een nieuwe slaapplaatstelling.

Van de redactie

ANOUK ZUURMOND

FOTO: ROELY BOS

Vroeger werd er gedacht dat alleen mensen een zogenaamd ‘episodisch geheugen’ hebben: het vermogen om bewust herinneringen op te halen aan gebeurtenissen die we hebben meegeemaakt. De Zwarte Kraai was een van voorbeelden waaruit bleek dat ook dieren zo’n soort geheugen kunnen hebben: zij verstoppert immers hun voedsel om een voorraadje voor de winter aan te leggen. Helemaal vlekkeloos werkt dat geheugen overigens niet: ze vinden zeker niet de gehele voorraad weer terug. Onlangs bleek uit onderzoek dat ook andere vogelsoorten het vermogen hebben om te herinneren wat ze hebben gegeten, waar ze het hebben gevonden en wanneer dat plaatsvond: de Kool- en Pimpelmezen. De onderzoekers suggereren dat mensen die vogels voeren in hun tuin wellicht bijdragen aan de ontwikkeling van dit scherpe geheugen; handig als je weet wanneer

de voedsilo’s aangevuld worden. Niet alleen mensen en dieren hebben een geheugen. Je zou ook kunnen zeggen dat landen of instituten een ‘geheugen’ hebben: bijvoorbeeld in de vorm van een nationale canon van belangrijke mensen en gebeurtenissen. Dat het geheugen van onze vogelwerkgroep helaas nog niet helemaal op orde is, bleek na de vorige editie van de Gierzwaluw. Hierin werd Frank van Groen als vierde erelid van de VWGA gelauwerd. Dat bleek alleen niet het geval te zijn: Frank is het zevende erelid. De drie vergeten ereleden waren kennelijk te goed verstopt in de archieven. Gelukkig kon Ruud Vlek ons op deze ommissie wijzen en uitleggen wie we zijn vergeten. Naast Bien van Drooge, Joop Andriesse, Bert Kamp en Frank van Groen (die in de vorige editie al zijn genoemd), bij dezen dus eerherstel voor de overige leden met deze titel. Het eerste erelid was Piet Brander (1907-1982), benoemd bij zijn aftreden als bestuurslid van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam in 1975. (Bien van Drooge werd erelid in 1984 en niet, zoals vermeld in de vorige editie, in 1977.) Johan Frieswijk (1929-1999), auteur van de Vogelwereld van het Amsterdamse Bos, werd benoemd tot erelid bij het 40-jarig jubileum van de VWGA in 1998, in het Amstelpark. Bij diezelfde gelegenheid werd ook Henk de Groot (1920-2003), boswachter in het Amsterdamse Bos, vogelfotograaf, assistent van Nol Binsbergen en oud-bestuurslid KNNV-VWGA, benoemd tot erelid.

Dank aan het scherpe episodische geheugen van Ruud Vlek voor deze belangrijke informatie over de geschiedenis van onze werkgroep. We hopen dat de ereleden in de toekomst makkelijker terug zijn te vinden!

Activiteiten

TYCHO FOKKEMA

Het najaar staat weer garant voor een flink aantal dagexcursies en lezingen. Zo duiken Martijn Voorvelt en Tycho Fokkema 6 november in de geluiden tijdens de trek. Ook staan er weer jeugdexcursies op de planning. Ken je aspirant vogelaars tussen de 6 en 12 jaar? Neem ze een keer mee! Het meest actuele activiteitenaanbod vind je op vogelsamsterdam.nl.

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

Herken jij het roepje?

Het Vogelfestival 2025 staat in de steigers. Doe je mee?

Als vogelwerkgroep willen we graag een breder publiek bereiken met de aanbevelingen uit de Vogelatlas. Na het evenement 'Broedplaats Amsterdam' in Pakhuis de Zwijger ontstond het idee iets te organiseren voor alle Amsterdammers tijdens de viering van Amsterdam 750 jaar. Samen met de Boswinkel van het Amsterdamse Bos en de Gierzwaluwwerkgroep is dit uitgewerkt tot een compleet Vogelfestival eind mei 2025, met de nadruk op Hemelvaart en de dagen daarna. Zet het in je agenda!

Vogelfestival 2025. Wat is het plan?

- Een **lesprogramma** voor basisscholen, waarbij zowel in de klas als buiten naar vogels wordt gekeken (van 12-29 mei 2025).
- Laagdrempelige **vogelexcursies** in en

om de stad op donderdag 29 en vrijdag 30 mei. Denk aan stadsparken, tuinparken en vogelrijke plekken zoals de Lutkemeerpolder en Polder IJdoorn.

- Een **festivalstraat** in het Amsterdamse Bos in het weekend 31 mei en 1 juni. Hier kunnen bezoekers deelnemen aan workshops, lezingen, excursies in het Bos en een informatiemarkt.
- Een **symposium-avond** op zaterdag 31 mei met talks en een debat over vogels in de stedelijke omgeving.

Wie doet wat?

Met de Boswinkel als partner zijn we verzekerd van professionele organisatie- en communicatiekracht. Ook ontwikkelt de Boswinkel het lesprogramma. Als Vogelwerkgroep Amsterdam willen we vooral expertise leveren in de vorm van excursieleiders (dat kan jij ook!) en sprekers voor de lezingen. Uiterlijk eind december horen we of er subsidie beschikbaar is, dat bepaalt hoe groot we kunnen uitpakken.

Help je mee?

Wil je meehelpen in het organiserend team of met een van de activiteiten? Stuur dan een mailtje naar Marij Veugeliers via marij.veugeliers@gmail.com. Pascale Bonte, Tycho Fokkema, Gert de Jong, Friedie Straat en Piet van der Werf zitten ook in het voorlopig kernteam Vogelfestival, ook zij kunnen je er alles over vertellen.

Ten oosten van de Bonte Kraaien-lijn

MARC MENON, VOORZITTER VWGA

Afgelopen zomer bracht ik enige tijd door ver ten oosten van de zogenaamde Bonte Kraaien-lijn. Dat is eigenlijk geen lijn, maar eerder een ongeveer 150 kilometer brede strook die van Schotland via Denemarken over Duitsland en Zwitserland naar Noord-Italië loopt. Ten westen / ten zuiden van die strook (zoals bij ons in Nederland) zien we vooral Zwarte Kraaien en ten oosten en ten noorden daarvan vooral Bonte Kraaien.

Binnen die strook is er grote overlap en komen onderlinge kruisingen van deze beide zeer nauwverwante soorten veelvuldig voor. Anyway, waar ik vakantie vierde was het één en al Bonte Kraaien wat de klok sloeg: in de stad en op het platteland, op de golfbaan en langs het strand, tijdens het canyoning in de bergen, bij de antiek Grieks-Romeinse opgravingen, en zelfs boven de lauwarme zee waar ik vrijwel elke middag een genoeglijk uurtje met een kleine catamaran zeilde. Opvallende afwezigen waren overigens de meeuwen; misschien omdat de zee hier al geheel is leeggevestigd.... De golfbanen daar zijn trouwens wel oases van groen en water en soms venijnig stekende insecten waar weer veel vogels (naast de genoemde Bonte Kraaien, onder meer Wielewalen, Koereigers en veel Gele Kwikstaarten (mooi getekend en een stuk donkerder dan 'onze' gele kwikken)) uit het kurkdroge omliggende land hun toevlucht zoeken. Gelukkig - ondanks de hitte - geen (bos)branden!

FOTO: OSCAR BALM

Bonte en Zwarte Kraai zie je zelden samen

Wèl een groot blusvliegtuig boven een uitslaand brandje bij onze eigen Vogelwerkgroep....

Zoals bekend, is tijdens de Algemene Ledenvergadering (ALV) van 26 maart 2024 het mooie idee en plan 'gepicht' en goedgekeurd (inclusief de financiële reservering daarvoor) om als Vogelwerkgroep Amsterdam (samen met enkele andere partners) een Vogelfestival te organiseren in het kader van de festiviteiten rond Amsterdam 750 jaar in 2025. In de afgelopen maanden zag helaas de ene na de andere van de oorspronkelijke initiatiefnemers zich genoodzaakt om zich vanwege persoonlijke redenen terug te trekken uit de organisatie. Dit alles culmineerde medio augustus in een urgent telefoontje naar ondergetekende - aan de vooravond van mijn vertrek naar het hierboven kort beschreven Bonte Kraaien-land - met het vervelende bericht dat het Vogelfestival opeens helemaal geen 'trekkers' meer had. En dat terwijl ongeveer twee

weken later - uiterlijk op 2 september 2024 – het projectplan en de subsidieaanvraag bij de gemeente Amsterdam moesten worden ingediend. Er lag wel al een opzet voor een projectplan en een concept-subsidieaanvraag, en ook waren er al diverse concrete ideeën voor leuke activiteiten en goede sprekers min of meer uitgewerkt en op papier gezet, maar er moest nog een hoop werk gebeuren om de documentatie gereed te maken voor tijdige indiening bij de gemeente. Ik zal niet ontkennen dat dit belletje toch wel aanleiding gaf tot enige ergernis en stress. Typisch, dat dit weer moet gebeuren tijdens de altijd rustige (toch?) zomermaanden terwijl mensen weg zijn met vakantie of anderszins minder goed bereikbaar (willen) zijn! Wat nu? De stekker er dan maar uit trekken? Leuk idee hoor, maar geen ‘handjes’ ... jammer, maar helaas? Of onderzoeken of misschien toch een overdracht of ‘doorstart’ viel te realiseren? Maar ja, de organisatie en het management van een project als dit is onder normale omstandigheden al een enorme klus, en wie heeft er nu tijd en zin om dit tijdens zijn of haar (zomer) vakantie op te pakken - nota bene - onder druk van een rap naderende ‘deadline’? Het leest nu als een spannend jongensboek, maar ik herinner mij goed dat toen wel ongerustheid over de haalbaarheid van de plannen naar boven borrelde...

Toevallig herlas ik in diezelfde periode de bestseller “Too big too fail” van de Amerikaanse New York Times journalist Andrew Ross Sorkin over de gigantische reddingsactie die door de Amerikaanse overheid, toezichhouders en collega-banken op poten werd gezet ten tijde van de financiële crisis in 2008 om het Amerikaanse en zelfs het wereldwijde financiële systeem in

de lucht te houden na de val van de grote Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers. Ook die kwam volkomen onverwacht en ongelegen, ook al waren er - with the benefit of hindsight - wellicht al de nodige voortekenen in de markt waar te nemen. Vakanties van de belangrijkste spelers moesten worden geannuleerd of afgebroken, verloven werden ingetrokken en het was alle hens aan dek om de dreigende deconfiture van het financiële systeem het hoofd te bieden.

Nou wil ik ons Vogelfestival niet vergelijken met Wall Street, maar, jee, wat een mooie club zijn wij toch! Want na enkele bel-, mail- en overleggrondjes met en tussen bestuur, Commissie Communicatie (ComCom), de oorspronkelijke initiatiefnemers en onze externe partners bij dit project, vormde zich een nieuw kernteam (‘tijdelijke overleggroep’) van enkele zeer betrokken leden die de schouders er onder hebben gezet en met een ultieme gezamenlijke krachtsinspanning het voor elkaar hebben gekregen een doorstart van het Vogelfestival te realiseren. Een zeer groot woord van dank en grote complimenten aan Marij, Tycho, Piet, Friedie, Peter en Ewout die onder hoge tijdsdruk de bestaande concept-plannen (en de financiering daarvan) tegen het licht hebben gehouden en het projectplan en subsidieaanvraag voor het - in opzet enigszins aangepaste en afgeslankte - Vogelfestival hebben herschreven en tijdig hebben ingediend. Het is nu even afwachten of de subsidieaanvraag wordt gehonoreerd, maar indrukwekkend en inspirerend wat jullie tot stand hebben gebracht! Het brandje is geblust, de rust is weer-gekeerd, en hier vooral veel jonge Zwarte Kraaien met kale nekken in het groene gras!

Een gezond jong van 2,5 kg op het nest op het eiland in de Bahi van Ballast! Werkgroep Zeearend Nederland bezocht het nest op 21 mei 2024, samen met Rijkswaterstaat, de eigenaar van het eiland.

Zeearendjong krijgt kleurring

ANDREA VAN DEN BERG (RINGER), FOTO'S: NICO KORPORAAL

In 2023 broedde er voor het eerst een paar Zeearenden op het eiland in de Baai van Ballast. Toen waren er twee jongen op het nest, waarvan één met zekerheid is uitgevlogen. Zeearenden krijgen meestal één of twee jongen, een enkele keer drie. De ouders zijn beide in 2019 als nestjong geringd (het Zwarte Meer bij Kampen en Hellegatsplaten), en hun ringcodes zijn in 2023 en 2024 afgelezen in de buurt van het nest in de Baai van Ballast. Leuk om te vermelden is dat het vrouwtje in februari 2020 een uitstapje maakte helemaal naar Zuid-Frankrijk!

Ringactie op het eiland

Op 21 mei 2024 voer een bootje met klimmer, ringen en enkele mensen van Rijkswaterstaat naar het eiland. Na het

aanmeren volgde een tocht over het eiland, door ruigte en over omgevallen bomen: het nest was toch snel gevonden. Het zat op 20 meter hoogte in een Schietwilg en het nest was ruim 2 meter in doorsnede.

De nestboom is een wilg

Het Zeearend-jong 'Muiden Baai Ballast'

was op het moment van ringen op de genoemde datum maximaal 3,5 week oud: op basis van het nog donzige kleeft, gewicht en de vleugellengte. De maten wijzen op een mannetje, hoewel dat niet helemaal zeker is. Dit jong kreeg van mij de kleurringcode links Zwart WN85, rechts Oranje. Door deze unieke code kunnen de omzwervingen van het jong na uitvliegen worden gevolgd, maar ook belangrijk: waar vestigt dit jong zich als broedvogel na circa 5 jaar? Op en onder het nest werden enkele prooirestanten aangetroffen: Nijlgans, Waterhoen, Snoekbaars en Brasem. Na de succesvolle actie werd het eiland weer verlaten om de arenden weer rust te gunnen.

Kleurring melden?

Mocht je de ringcode aflezen, geef deze dan door via European Colour Ring Birding. Google [cr-birding submit](https://submit.cr-birding.org) of ga direct naar submit.cr-birding.org. Na melding ontvang je een overzicht van eerdere meldingen van de vogel, de 'life history'.

Grote Alexanderparkiet neemt nog toe

TEKST EN FOTO'S: FRANK VAN GROEN

De Grote Alexanderparkiet is de grote broer van de Halsbandparkiet en komt als broedvogel in Nederland vrijwel alleen in Amsterdam voor. Niet alle Amsterdammers zullen weten dat het om twee soorten gaat, al zijn ze als je goed kijkt makkelijk uit elkaar te houden. De Grote Alexanderparkiet is een stuk groter dan de Halsbandparkiet, heeft een forsere snavel en een wat andere koptekening. Het makkelijkst herken je de Grote Alexanderparkiet aan de bordeauxrode vlek op de vleugel die de Halsbandparkiet mist. Het geluid is minder schrill, lager van toon, gevarieerder en in de meest gehoorde roep valt een erretje te herkennen.

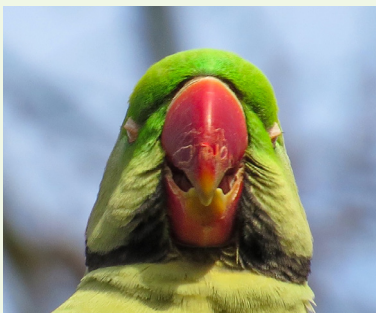
Kolonisatie van Amsterdam

Beide soorten zijn recente kolonisten van de stad. Het eerste bekende broedgeval van de Halsbandparkiet was in 1977 in het Vondelpark. In de jaren 2020-21 ging het naar schatting om 800-1.500 broedparen in 215 km-hokken in de Amsterdamse regio. De Grote Alexanderparkiet vestigde zich later. De eerste waarneming van de soort was in 1997 in Osdorp (datum onbekend). In 1999 en 2000 werden maximaal 3 vogels gezien in het Martin Luther Kingpark langs de Amstel en op 13 januari 2000 sliepen 5 vogels in het Sloterpark. Ondergetekende noteerde de volgende Amsterdamse waarnemingen; 2 vogels op VTC Tigeno bij Geuzenveld in Amsterdam West op 17 juni 2002, maximaal 4 vogels in het Oosterpark in oktober en november 2022 en 5 exemplaren op 10 februari 2003 op Tuinpark Osdorp. In park Franken-

dael zag ik op 8 augustus 2004 6 vogels waarvan zeker 1 juveniel, het eerste bewijs dat ook in de Amsterdamse regio gebroed werd; in het Beatrixpark op 6 september 2005 zelfs tien vogels waarvan zeker twee juvenielen. In de jaren 2020-21 ging het naar schatting om 100-200 broedparen in 41 km-hokken in de Amsterdamse regio.

Slaapplaatsstellingen

Beide parkietensoorten zijn lastig te tellen in het onoverzichtelijke stedelijke gebied van Amsterdam. Daarom levert een telling op slaapplaatsen de meest betrouwbare informatie op over de werkelijke aantallen. Tijdens landelijke simultaantellingen van parkieten zijn Grote Alexanderparkieten alleen in het Oosterpark opgemerkt, terwijl Halsbandparkieten tegenwoordig op meer dan tien locaties in de Amsterdamse regio slapen. In het verleden

De **Grote Alexanders** verzamelen zich voor de nacht

Voerplek op balkon in de Plantagebuurt, met **Grote Alexanderparkiet**, **Stadsduif** en **Kauw**.

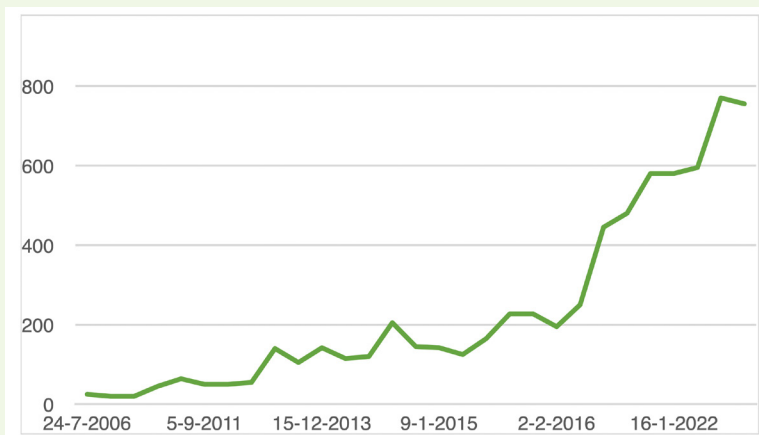
Het mannetje heeft een zwarte keelvlak, forse zwarte halsband die overloopt in een roze band.

was dat wel anders en sliep waarschijnlijk vrijwel de hele Amsterdamse populatie Halsbandparkieten in het Oosterpark. Zo telde ik er op 5 september 2011 zelfs 4.200 vogels. Op een gegeven moment viel op dat de slaappleaats van Halsbandparkieten uit elkaar viel, en werd soms wel op drie verschillende locaties in het park overnacht. Mogelijk was verstoring door roofvogels de reden. Bij de Grote Alexanderparkiet is nooit een dergelijke fragmentatie van de slaappleaats vastgesteld.

Met enige regelmaat tel ik in het Oosterpark de slaappleaats van beide parkieten, met speciale aandacht voor de spectaculaire Grote Alexanderparkiet. Als ze komen binnenvallen vanuit het stedelijke luchtruim lijken het soms net kleine ara's, en kan je je met een beetje

fantasie in het regenwoud wanen. Grote Alexanderparkieten komen eerder aan op de slaappleaats dan Halsbandparkieten, en zijn aan hun formaat en roep goed te herkennen. Vroeger waren ze in het Oosterpark ver in de minderheid vergeleken met de Halsbandjes, maar dat is nu wel anders...

In theorie kunnen de grootste aantallen parkieten in de herfst worden vastgesteld op een slaappleaats, na het vallen van de bladeren en voor er sprake is van wintersterfte. Wanneer er veel blad aan de bomen zit kunnen makkelijk vogels gemist worden bij een telling. In bijgaande grafiek is het getelde aantal Grote Alexanderparkieten op de slaappleaats in het Oosterpark uitgezet tegen de tijd. De grafiek is gebaseerd

op 29 succesvolle slaapplaatstellingen. Van een 20-tal vogels in 2006 en 2007 nam de populatie toe naar meer dan 100 in 2013 (140 op 22 augustus), meer dan 200 in 2014 tot 250 vogels op 26 december 2017. Van 2017 t/m 2020 is er niet geteld. Eind 2020 bleek de populatie tot bijna 500 vogels te zijn gegroeid. Een jaar later ging het om bijna 600 vogels. In februari 2024 ten slotte leverden twee tellingen 770 en 755 vogels op, opnieuw een toename.

Halverwege januari 2022 werden op een 10-tal slaapplaatsen in de Amsterdamse regio in het totaal 5.720 Halsbandparkieten geteld en alleen in het Oosterpark 580 Grote Alexanderparkieten. Tien jaar eerder, in januari 2012, werden in het totaal 5.460 Halsbandparkieten geteld. Het lijkt er dus op dat de regionale populatie Halsbandparkieten sinds 2012 redelijk stabiel is. Daarentegen is de populatie Grote Alexanderparkiet sinds 2012 vervijftienvoudigd in de Amsterdamse regio. Hoewel Halsbandparkieten in Amster-

dam al ruim een decennium niet meer toenemen doen ze dat wel in de rest van Nederland. In januari 2022 werden tijdens de landelijke simultaantelling bijna 22.000 vogels geteld, vooral in de Randstad, maar ook in de eerste Brabantse steden duiken nu Halsbandjes op.

Concurrentievoordeel Grote Alexanderparkiet

Halsbandparkieten worden in de Amsterdamse regio geregeld als prooi van Havik (78x), Slechtvalk (42x) en soms van Sperwer (1x) vastgesteld, Grote Alexanderparkieten nooit (persoonlijke mededeling Fons Bongers), op een enkele uitzondering na. Zo is er een geval van een Grote Alexanderparkiet als prooi van een Havik bij de Amstelveense Poel. De vogel droeg een kwekersring, een echte escape dus. Recent, in juni 2024, werd een onderkaak van een Grote Alexanderparkiet gevonden bij een haviksnest bij de Oosteinderpoel. De gevonden prooien zijn natuurlijk maar het topje van de ijsberg. In werkelijkheid zullen veel meer

21 december organiseren we weer een slaapplaattelling. Help je mee?

Halsbandparkieten ten prooi vallen aan Havik en Slechtvalk. Mogelijk vinden beide roofvogels Grote Alexanderparkieten vanwege hun forse kromme snabels te gevaarlijk. Qua grootte zouden ze immers een prima prooi kunnen zijn voor beide soorten. Het verschil in risico op predatie door roofvogels is dus (deels) mogelijk de verklaring voor de voortgaande toename van de Grote Alexanderparkiet en de stabilisatie van het aantal Halsbandparkieten in de Amsterdamse regio. Een andere wellicht meer speculatieve verklaring voor het verschil in populatieontwikkeling tussen beide parkietensoorten kan komen door een verschil in leefwijze. Mogelijk kunnen Grote Alexanderparkieten profiteren van ander voedsel dat niet beschikbaar is voor Halsbandparkieten, denk aan bepaalde harde zaden.

Hoe verder?

Het zou mooi zijn als we als vogelwerkgroep komende winter met behulp van een regionale simultaantelling van

parkietenslaapplaatsen de populatieontwikkeling van Halsbandparkiet en Grote Alexanderparkiet blijven volgen. Tegen die tijd kunnen we de al bestaande parkietenapp-groep nieuw leven inblazen.

Help mee en geef je op

Wil je ook mee helpen tellen? Nieuwe tellers kunnen zich bij mij opgeven: fm.vangroen@kpnmail.com

Ik ben benieuwd of alle Grote Alexanderparkieten het Oosterpark trouw blijven, en op hoeveel slaapplaatsen van Halsbandparkieten we zullen uitkomen.

Literatuur

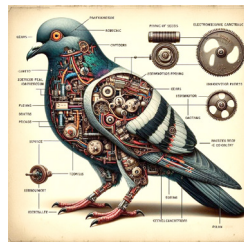
Els van, P. 2022. Parkieten in Nederland in de winter van 2021/22. Verslag van slaapplaattellingen. Sovon-rapport 2022/11. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen, in prep.
Groen, F.M. van. 2012. Halsbandparkiet boert goed in de regio Amsterdam. De Gierzwaluw 49-4: 24-28.
Groen, F.M. van. 2017. De grote alexanderparkiet, vestiging en toename in Noord-Holland. Tussen Duin en Dijk 16-1.
Groen, F.M. van. 2022. Parkieten tellen. De Gierzwaluw 60-1: 24-28.
Groen van, F.M., J. Louwe Kooijmans, G. Timmermans & K. Wonders. 2022. Vogelatlas Amsterdam, Broedvogels en wintervogels in en rond de hoofdstad. Noordboek, Gorredijk. 2022.

Gevederde vliegmachines

TEKST: HENK LEENAERS ILLUSTRATIES: BRAM RIJXSEN

Vogelen zou veel aan charme verliezen als vogels geen – of kleurloze – veren zouden hebben. Maar uiteraard komen de veren van vogels niet alleen van pas tijdens het determineren. Ze zorgen ervoor dat vogels kunnen vliegen, dat ze zich warm kunnen houden, dat ze soortgenoten en vijanden kunnen imponeren en dat ze zich kunnen camoufleren. Dat en meer over dat ene kenmerk dat vogels uniek maakt: hun verenkleed.

Dat vogels kunnen vliegen is niet wat ze onderscheidt van andere dieren. Vleermuizen, vlinders en veel andere insecten beheersen die kunst namelijk ook, al vliegen die lang niet zo snel, en veel minder ver. Wat vogels wél uniek maakt in het dierenrijk, zijn hun veren. Sterk en kleurrijk als ze zijn, en toch opmerkelijk licht en flexibel, koppelen ze een grote schoonheid aan een onovertroffen veelzijdigheid. Ga maar na. Veren zijn niet alleen essentieel voor het vliegvermogen van vogels, maar ook voor hun drijfvermogen. Dat ontstaat door de enorme hoeveelheid lucht (tot 95%) die het verenkleed van een watervogel kan 'invangen'. Veren bieden daarnaast bescherming tegen de kou, ze stoten water af en helpen bij het verschuilen voor predatoren. Partners herkennen elkaar niet alleen aan hun zang, maar ook aan hun verenpracht en dat geldt ook voor ouders en kinderen. En om partners te worden doen mannetjes er alles aan om vrouwtjes te imponeren, onder meer door het verenkleed tijdens de balts kleurrijk uit te dosen. Datzelfde verenkleed kunnen

Een Velduil verzorgt zijn verenkleed

vogels ook gebruiken om vijanden af te schrikken. Zo kunnen mannetjesknobbelzwanen zich groter maken door de veren op hun rug op te zetten.

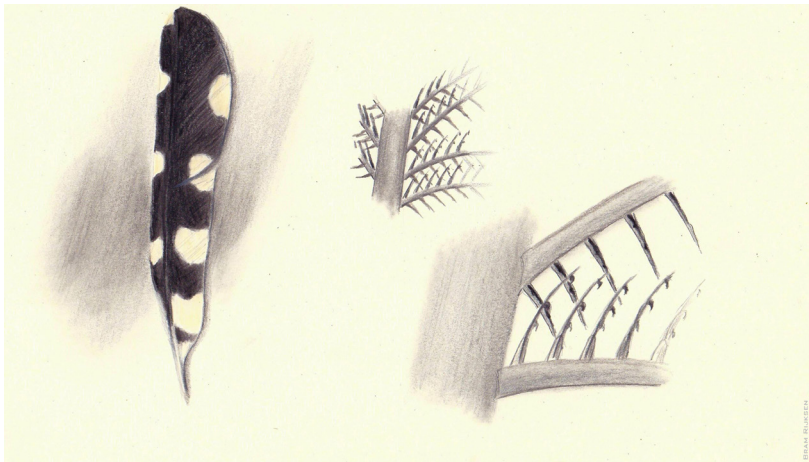
Opstijgen en snelheid maken

Eerst maar even over het vliegen, want uiteindelijk zijn vogels toch vooral gevederde vliegmachines. Hoe dat vliegen in zijn werk gaat behandelen we in een apart artikel, maar we kunnen hier al verklappen dat dit zonder veren niet mogelijk is. Zo zorgen de aan de onderarmen verbonden, relatief kleine slagpennen tijdens het vliegen voor de benodigde opwaartse druk. Voortstuwing gebeurt vervolgens met de handpennen of grote slagpennen, die verder van het lichaam af zitten. Met deze twee 'vliegveren' kan een vogel opstijgen en snelheid maken, maar voor langeafstandsvluchten is meer nodig. Om het brandstofverbruik te minimaliseren, zo weet elke vliegtuigbouwer, moet een toestel een aerodynamische vorm hebben en een gladde buitenkant. Daarom heeft een vogel

dekveren, die netjes in het gelid over de slagpennen heen liggen. Met zijn 10-12 staartpennen kan een vogel sturen en zijn evenwicht bewaren, twee functies waarvoor in de staart van een vliegtuig een hoogteroer en een richtingsroer zijn gemonteerd. Bij lage snelheden steken vogels hun duimvleugels uit om te voorkomen dat ze 'afglijden' – een luchtvaartterm voor onverwachts optredende, snelle achter- of zijwaartse bewegingen. In deze positie bevorderen de duimvleugels een snellere en gelijkmatigere luchtstroom over de vleugel; tijdens een gewone vlucht liggen ze plat tegen de vleugels aan.

Filoplumes en poederdonsveren

De veren waar een vogel mee vliegt behoren tot de groep van vlieg- en contourveren. Die geven de vogel zijn vorm en ze zorgen voor isolatie. Daarnaast onderscheiden ornithologen enkele andere groepen, waaronder de binnenste donsveren, die fungeren als een extra isolerende laag, de *filoplumes* en de poederdonsveren. Alle andere veer-

De haakjes van naast elkaar liggende baardjes grijpen als klittenband in elkaar

soorten zijn hiervan afgeleid of een tussenvorm. *Filoplumes* zijn erg lange, slanke veren die tussen de contourveren zitten. Hun functie was lang onbekend. Tegenwoordig vermoedt men dat deze veren dienstdoen als sensoren. Ze registreren o.a. de wind en de positie van de vogel en spelen zo een rol bij de temperatuurhuishouding. Reigers, Roerdompen en Haviken hebben daarnaast poederdonsveren. Deze veren ruilen niet. Terwijl ze altijd maar doorgroeien, vallen de uiteinden uit elkaar in een fijn, waterbestendig poeder dat veren waterafstotend maakt. Handig voor viseters: dit poeder helpt ook bij verwijderen van vislijm van veren.

Baarden als klittenband

Net als de nagels van mensen bestaan volgroeide vogelveren uit dood weefsel, even licht als sterk. Mensennagels en vogelveren zijn ook gemaakt van hetzelfde basismateriaal: keratine, een lichaamseigen eiwit, dat voorkomt in harde en zachte varianten. Contour- en vliegveren bestaan uit een centrale, deels holle schacht met aan weerszijden een zogeheten vlag. Deze vlag heeft een bijzondere, zichzelf herhalende structuur: elke vlag bestaat uit honderden parallelle vezels of 'baarden', die op hun beurt óók weer bestaan uit honderden kleine baardjes (of mini-schachten) met honderden nóg kleinere baardjes of 'haakjes'. De haakjes van twee naast elkaar liggende baardjes grijpen als klittenband in elkaar. Raken twee baardjes los van elkaar, dan kan de vogel dit ongedaan maken door de veer een paar keer door zijn snavel te trekken. De haakjes klitten aan elkaar en de structuur van de veer is weer hersteld. Door zijn enorme dichtheid heeft het verenkleed trouwens een relatief groot gewicht.

Het is dan ook vaak zwaarder dan het skelet. De veren van roofvogels zijn zelfs wel twee keer zo zwaar als hun botten.

Aaneengesloten veervelden

Ook al zien de meeste vogels eruit alsof ze helemaal met veren zijn bekleed, toch groeien de veren niet overal. Wie wel eens een geplukte kip uit de supermarkt van dichtbij heeft bekeken, weet dat er niet overal gaatjes in het kippenvel zitten. Die gaatjes of 'veerfollikels' liggen bij elkaar in aaneengesloten 'veervelden', die worden afgewisseld met veerloze regionen. Uit elke follikel is ooit een veer gegroeid, die tijdens de groei via de holle schacht van voedsel is voorzien. Rondom de follikels zitten spiertjes en zenuwen, waarmee vogels hun veren kunnen bewegen. Sommige kale plekken op de borst en de buik ontstaan alleen in de broedperiode en zijn bedoeld om eieren warm te houden. Veren zouden de warmte maar tegenhouden, terwijl de eieren nu direct tegen de huid aan kunnen liggen, vlakbij de bloedvaten die in deze periode flink zijn opge-

De veerfollikels liggen bij elkaar in aaneengesloten veervelden

zwoilen om extra bloed aan te voeren. De meeste zangvogels, duiven, futen en roofvogels hebben één zo'n broedplek; meeuwen en steltlopers hebben er drie.

Zwarte vleugelbeschermers

Zo, we zijn aanbeland bij het favoriete onderwerp van veel vogelaars: de kleurenpracht van de veren. Waar die kleuren vandaan komen? Dat is best een ingewikkeld verhaal, waarbij een beetje natuur- en scheikunde nodig is. Zoals de meesten onder ons hebben geleerd op de middelbare school, ontstaat kleur doordat het voorwerp waar je naar kijkt een deel van het erop vallende licht terugkaatst. Nadat het teruggekaatste licht via onze ogen het netvlies heeft bereikt, maken onze hersenen er – via een aantal tussenstapjes – een kleur van. Dat laatste mag je weer vergeten, het enige wat nu telt is welk deel van het licht wordt teruggekaatst, en hoe. We beginnen met natuurlijk pigment, dat vogels binnenkrijgen via hun voedsel of zelf aanmaken in hun lichaam. De veren van de meeste vogels bevatten een beetje van het pigment melanine, waarvan de ene variant zorgt voor de kleuren zwart, bruin en grijs, en een andere voor geelbruin, rood en lichtbruin. Zwarte kraaien zijn zwart vanwege de zwarte melaninevariant, die ook belangrijk is voor de sterkte van veren. Vandaar dat veel meeuwensoorten zwarte vleugeluiteinden hebben. Deze vleugelbeschermers kun je vergelijken met de kniebeschermers van rolschaatsers: ze voorkomen schade aan de kleding erónder.

Kleur afhankelijk van de kijkhoek

Naast melanine zijn er verschillende andere pigmenten, die o.a. zorgen voor rode, oranje en gele kleuren. Vogels zonder pigment kleuren helemaal wit;

zijn er binnen één vogelsoort varianten met verschillende pigmenten, dan kunnen door paring mengkleuren ontstaan. We hebben we het nog niet gehad over blauw, de kleur van opvallende soorten als de ijsvogel en de kolibrie. Deze kleur ontstaat namelijk niet door een natuurlijk pigment, maar door de structuur van het verenkleed. Zijn de keratine- en luchtmoleculen in een verenkleed regelmatig gerangschikt, dan krijgt het de eigenschappen van een prisma: uit het opvallende licht wordt alléén het blauwe licht teruggekaatst. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de (hoe kan het ook anders?) blauwe paradijsvogel. Bestaat het verenkleed uit slordige gestapelde lagen van afwisselend keratine en melanine, dan is de kleur die je ziet afhankelijk van de kijkhoek: de ene keer zie je groen, de andere keer zie je blauw of paars. Vooral bij spreeuwen is dit zogeheten 'iriserend' effect opvallend. Soms is de kleur van een vogel het gevolg van het samenspel tussen pigment en structuur. Zo kleuren wilde grasparkieten groen omdat ze én een geel pigment hebben én een veerstructuur die alleen blauw licht terugkaatst.

Imponeren en camoufleren

Het aantal veren varieert enorm van soort tot soort. Kolibries hebben er minder dan 1000, zwanen meer dan 25.000. Mede dankzij de kleuren, vormen en patronen van hun veren kunnen vogels met elkaar communiceren. Roodborstjes tonen hun rode borst als waarschuwing voor indringers. Futen krijgen in de baltsperiode koppluimen waarmee ze elkaar het hof maken. Kieviten verdedigen hun territorium door met de buitenste slagpennen trillingen te maken als ze zich buiteland naar beneden storten. Naast al dit impo-

neergedrag kunnen vogels zich dankzij hun verenkleed ook goed verbergen. Met hun witte borst weerspiegelen sommige steltlopers de rimpelingen van het water. Door de kleurschakeringen van hun veren lijken houtsnippen te versmelten met de varens en dode bladeren in hun leefgebied, de bosbodem. Vogels hebben trouwens niet altijd dezelfde kleur: soms zijn er sekseverschillen (mannetjes zijn kleurrijk om partners te lokken, vrouwtjes zijn vaal om het nest te beschermen), leeftijdsverschillen (juvenile kleden zijn vaak valer en beter gecamoufleerd) en seizoensgebonden verschillen (een broed- of prachtkleed in de zomer, een onopvallend kleed in de winter).

Veerverzorging is van levensbelang

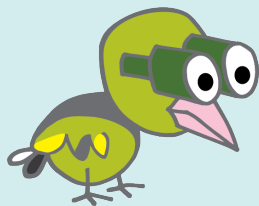
Vogels houden van badden. Niet alleen omdat ze zo graag met water spetteren, maar vooral omdat schone veren van vitaal belang zijn. Raken vleugel- en staartveren beschadigd of zijn ze versleten, dan kost vliegen zoveel energie, dat de vetreserves uitgeput raken. En die zijn toch vooral nodig om voedsel te zoeken of op de vlucht te slaan. Goede veerverzorging is dan ook van levensbelang, vandaar dat vogels een groot deel van hun tijd doorbrengen met badden, poetsen, krabben, poederen, zonne- en stofbaden. Van deze schoonmaakroutines is poetsen het belangrijkste. Dat doen vogels door met de punt van hun snavel een voor een aan alle veren te pikken en te knabbelen. Ook trekken ze hun vleugel- en staartveren door hun snavel, met een snelle beweging van hun kop. Met deze poetsbewegingen verwijderen ze vuil, verspreiden ze vet (uit een klier boven hun staart) over hun veren, herstellen ze de veervlaggen (door baardjes aan elkaar te klitten), ver-

wijderen ze veerluizen en veermijten en leggen ze in de war geraakte veren weer terug op hun plaats.

Hoe verder de trek, hoe korter de rui

Hoe goed ze er ook voor zorgen, ook vogels moeten hun 'kleding' regelmatig vernieuwen. Dat noemen we ruiën. Veel trekvogels doen dat in de late zomer, als ze zich voorbereiden op de trek. Net als marathonlopers moeten vogels bij de start in topvorm zijn. Vandaar dat ze in dezelfde periode ook flinke vetreserves aanleggen en hun vliegspieren trainen. Een verenkleed vervangen heeft overigens wel wat meer om het lijf dan het uitdoen van een oude spijkerbroek en het aantrekken van een nieuwe. De meeste vogels stoten de oude veren paarsgewijs af (aan iedere kant één) terwijl de nieuwe veren via dezelfde gaatjes naar buiten groeien. Duizenden veren vervangen kost dan ook aardig wat tijd. Hoelang een vogel over de rui doet, hangt onder meer af van hoever hij daarna nog moet trekken. Zwartkopjes die de Sahel willen oversteken, ruiën snel, in slechts 35 dagen. Niet-trekkende zangvogels, zoals de Goudvink, ruiën op hun dooie gemak, in ca 85 dagen; Merels, Zanglijsters en Geelgorzen doen er nóg langer over. Op deze regel (hoe verder de trek, hoe korter de rui) zijn trouwens aardig wat uitzonderingen, net zoals op de regel dat vogels niet zouden ruiën tijdens het broeden en het trekken. Opmerkelijk is verder dat veel watervogels in één keer ál hun vliegveren afwerpen, waarna ze wekenlang – letterlijk – moeten onderduiken om vijanden te ontlopen. Petje af, want hoe ijdel de moderne mens ook is, zó'n groot offer zal hij niet gauw brengen voor een nieuw paar jeans.

Oogcontact

*Belevenissen van een
beginnende vogelaar*

Bij de eerste vogel die we samen zagen, wist ik dat het goed zat. Een schitterende IJsvogel, op een schutting aan de overkant van de sloot. In breedbeeld op mijn netvlies, tien keer uitvergroot. Liefde op het eerste gezicht, letterlijk. Het was niet mijn eerste kijker. Dat was een zwarte Nikon, een klassieke porro met knik. Tijdens mijn eerste schreden op het vogelpad een prima maatje. Toen daar wat vocht in kroop, volgde een compactere Bushnell. Amerikaans jagersspul. Het is inmiddels mijn ex, maar ik heb er jarenlang heerlijk mee gevogeld, zonder me te storen aan de onscherpe randen, de langzame scherpstelling, de geringe helderheid, het kleine field of view en de regenboograndjes langs de kleurvlakken. Dat kwam pas toen ik mijn nieuwe liefde in handen had. Ergens is zo'n upgrade een valkuil. Als je niet weet dat het beter kan, mis je het ook niet.

Ik had dat voorjaar al wat lopen flirten met een ander. Hetzelfde type als waar ik later voor zou gaan, maar met een mindere vergroting. Dat schijnt rustiger beeld op te leveren, maar die rust heb ik zelf toch niet. Ik kon tien keer wel aan, dacht ik. Dat klopte. Die flirt had nog een raar staartje. Onbekend met de geleende kijker had ik de dioptrie-instelling op slot gedraaid. Dat dat kon, wist de eigenaar ook niet. Wel dat alle vogels ineens wazig waren. Bijna ging de flirt

retour richting Oostenrijk, tot ik de gebruiksaanwijzing nog eens goed las.

Een nieuwe kijker kan kapitalen kosten. Gelukkig heb ik geen moeite met tweedehands. Bij een online camerawinkel vond ik het vogelmaatje dat ik zocht. Vast ingeruild door een Swarovski NL Pure-koper. Bijkomend voordeel: twee weken retourrecht en een kassabon voor de garantie. Evengoed was het een duur ding. Maar voor een hobby die verder zo goed als gratis is, leek de uitgave me verantwoord. Daarbij zijn dit soort kijkers redelijk waardevast. Omdat ik graag wandel en vaak op de fiets zit, heb ik gekozen voor een kleiner model met een lensdiameter van 32 mm. Soms twijfel ik of ik niet voor 42 mm had moeten gaan, maar telkens als ik het gewicht daarvan voel ben ik weer blij met mijn tweeëndertiger. Drie jaar zijn mijn EL en ik nu een stel. En wat hebben we veel gezien! Na de IJsvogel volgden Nachtzwaluwen, Kleine Jagers, een Bladkoning en Harlekijneenden.

Vorige maand begon onze relatie scheurtjes te vertonen. In de groene kunststofbody van de kijker, welteverstaan. Best snel werd het contact minder en verloor ik mijn grip. Ik heb haar moeten wegsturen, via de camera-winkel naar Oostenrijk. Hopelijk is ze snel terug. En nu? Ik kijk weer vogels met mijn ex. Zoals dat gaat: een beetje behelpen, maar ook wel weer vertrouwd.

Groenling

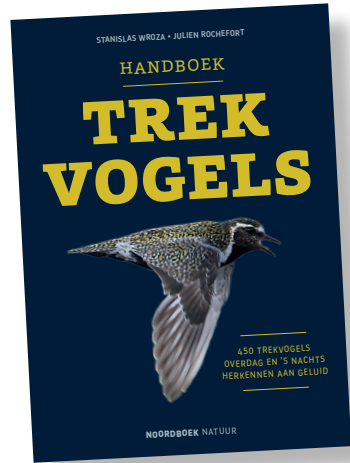
Luistergids voor het trekseizoen

PIET VAN DER WERF

boeken

Vogeltrek is een fascinerend fenomeen. Dit veelzijdige boek over geluiden geeft vogelaars houvast in het trekseizoen en biedt praktische tips voor iedereen die geluiden wil leren opnemen, analyseren en interpreteren.

Als beginnend vogelaar ontdekte ik bij mij in de buurt de trektelpost in het Diemerpark. Op een trektelpost wordt de migratie van vogels bijgehouden: vogelaars turen hemel en horizon af naar alles wat overvliegt. Dit wordt vervolgens genoteerd en op de website trektellen.nl ingevoerd. Dit gebeurt wereldwijd, en zo wordt een tamelijk goed beeld verkregen van de bewegingen van vogels die van en naar hun overwinteringsgebieden en broedgebieden migreren. Waar je op andere telposten welhaast met de riek wordt weggejaagd, is iedereen op deze post welkom om mee te tellen. Dat bleek voor mij een milde vorm van masochisme. Want de tellers zagen en hoorden vogels die ik, toentertijd in ieder geval, in de verste verte niet kon terugvinden tegen de uitgestrekte hemel, en de roepjes ontgingen me volkomen. Maar naarmate ik vaker kwam, slaagde ik er steeds beter in om de vogels te herkennen, hun roepjes te horen en zelfs te determineren. Eerst de ganzen, daarna de wat frequentere soorten als Vink en Graspieper en uiteindelijk ook de wat moeilijkere soorten als Barmsijs, Gele kwik, Keep, enzovoorts. Ook leerde ik het verschil tussen zang om vrouwtjes te lokken of concurrenten af te schrikken die je vooral in het voorjaar hoort en roep: vanaf een vaste post dan wel vlie-

Handboek Trekvogels door S. Wroza en J. Rochefort is een uitgave van Noordboek Natuur en kost € 39,90

gend om contact te houden met soortgenoten, zodat die weten waar de vogel zich bevindt.

Een vogel hoor je meestal eerst en dan pas zie je hem. Het is daarom zeer aanbevelenswaardig om je te verdiepen in vogelgeluiden als je vogels wil zien! Daarbij kunnen de omschrijvingen in de vogelgids van dienst zijn, hoewel die soms wel erg vergezocht zijn. Bij de Grote Stern in de ANWB-gids staat: "... een luid, krassend kerRICK, (als wanneer amalgaam in tand gedrukt wordt)." Adjectieven schieten schromelijk tekort om vogelgeluiden adequaat te omschrijven. Op de website van 'The Sound Approach' doet men een poging daartoe, met lezenswaardige artikelen, zoals 'Things that go "plik" in the night', of wanneer ze je uitleggen hoe je op nacht-opnamen een 'rusty old bike' kan onderscheiden van de roep van een nachtelijk migrerende vogel. Veel vogels trekken namelijk 's nachts, en geluidsopnamen

(nocturnal migration recordings, ofwel: 'nocmigrecs') leveren dan waardevolle informatie op. Maar ook veel onbedoeld opgenomen dronkemansgeleuter, brommerherrie, wind, regen, of lokale soorten zoals gekwaak van een eend dat door echo's van bebouwing vervormd is tot onderaards geschreeuw (OMG, wat was dat?!).

Nocmig.com is zo'n website die veel aandacht besteedt aan het fenomeen nachtopnames van vogelmigratie. Nocmigen, inmiddels ook een werkwoord, heeft namelijk een enorme vlucht genomen tijdens de coronapandemie.

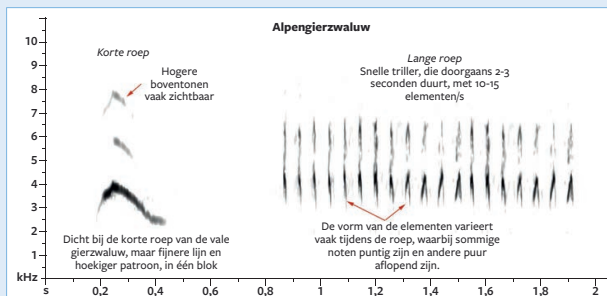
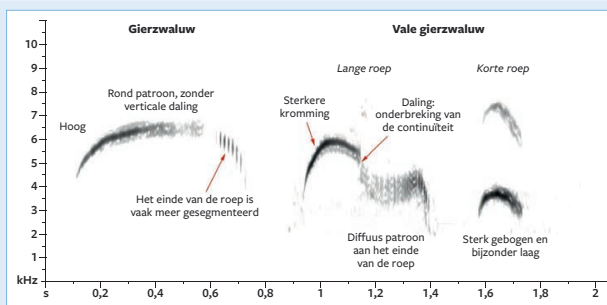
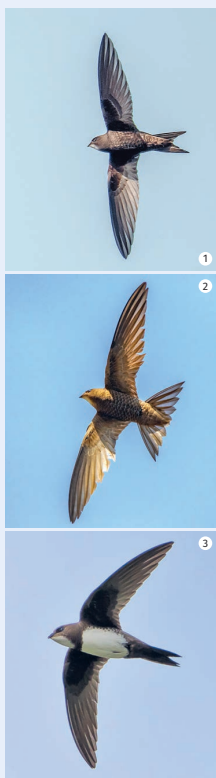
Vanwege de lockdown kon men niet de deur uit om te gaan vogelen, dus deed men dat van huis uit. Bijkomend voordeel was in die tijd het ontbreken van de gebruikelijke ruis van (vlieg-) verkeer, die audiobestanden nogal kunnen vervuilen.

Nachttrek is overal

Het leuke van nachttrek monitoren is dat je dit overal kan doen: niet alleen in 'vogelgebieden', maar ook midden in de stad, want ook al is het er rumoerig en licht: vogels trekken overal aan ons voorbij!

Gierzwaluw en Vale Gierzwaluw (uit Handboek Vogeltrek)

Karakteristieke schelle, lange, hoge 'srii'- klanken. Bij de Vale Gierzwaluw zijn de patronen ruwer (alsof we de r's vaker horen) en vaak korter. Het verschil in klankkleur is waarneembaar voor een geoefend oor, waardoor het een uitstekend determinatiecriterium is. Op het sonogram is de roep van de Vale Gierzwaluw meer gebogen, lager en vertoont vaak een duidelijkere daling. Er is overlap tussen de twee soorten en alleen de meest typische roepen zijn determineerbaar.

Nu is het 'Handboek Trekvogels' verschenen, een bundeling van twee Franse publicaties van Stanislas Wroza en Julien Rochefort -beiden autoriteiten wat betreft het opnemen van trekvogels- vertaald en vormgegeven door Ger Meesters voor Noordboek Natuur. Het is niet alleen een uitgebreid naslagwerk waarin 450 trekvogels worden behandeld, het gaat ook dieper in op het fenomeen migratie, de verschillende soorten trek, de technieken van het opnemen van geluid en het nabewerken en analyseren van de opnamen.

Het boek valt uiteen in zes hoofdrubrieken: vliegende migratie, de struiktrek, trek van watervogels, trek van roofvogels, enkele zeetrekken en nachttrek. De vogeltrek staat centraal, dus zang wordt niet behandeld. Bedelroep en geluiden van juvenielen slechts ten dele. Geluiden van 'stille

Het boek gaat dieper in op het fenomeen migratie, de verschillende soorten trek, het opnemen van geluid en het nabewerken en analyseren van de opnamen

trekkers' als bijvoorbeeld Aalscholver en Lepelaar ontbreken, maar de vogels worden wel beschreven. Ook zeetrekken vallen buiten de reikwijdte van het boek, maar worden desalniettemin afgebeeld.

Door gekleurde pagina's zijn afzonderlijke rubrieken makkelijk vindbaar. De vogels zijn per soortgroep ingedeeld, maar welke ornithologische lijst de

samenstellers bij deze ordening hanteren, is niet helemaal duidelijk. Per soort is een enkele foto geplaatst, met een beschrijving 'waar en wanneer te zien?', een omschrijving van het gedrag en omschrijving van (visuele) kenmerken. Soms zijn de beschrijvingen beknopter.

Ernaast worden per vogel grote sonogrammen afgebeeld. Een sonogram is een visuele weergave van geluid in drie dimensies, gepresenteerd in grijsstinten over een grafiek met twee assen: toonhoogte (0 tot 11 kHz) en lengte (2 sec.), waarbij wit stilte weergeeft, en naarmate de grijswaarden donkerder tot zwart kleuren, de toename van volume (dB). Door de vaste hoogte en breedte van de sonogrammen kan het lastig zijn om lagere dan wel hogere geluiden, of zeer korte geluiden te beoordelen op vorm. Anderzijds geeft het vaste schema wel een directe indruk van de duur en hoogte van het geluid. Via de QR-codes naast de sonogrammen kom je bij audiofiles van de beschreven vogel terecht, op de website Xeno-Canto: een begrip onder vogelaudiofielen, met bijna 900.000 opnames van vogels over de hele wereld! Helaas staan de afgebeelde QR-codes dicht op elkaar waardoor ze soms wat lastig te scannen zijn. De schrijvers beloven dat de QR-codes geactualiseerd worden, wat het boek toekomstbestendiger zou maken. We zullen zien in hoeverre die belofte wordt ingelost. Soms wordt in het sonogram met een of twee blauwe lijnen een referentie aangegeven, ter vergelijking van de toonhoogte van nauw verwante vogels (vliegenvangers), of om de bandbreedte aan te geven waar het signaal het krachtigst is (Patrijs). Dergelijke referentielijnen hadden uitstekend

Kramsvogel op trek, te herkennen aan de witte oksel, de lange staart en de lage en nasale 'tsjak-tsjak' roepjes

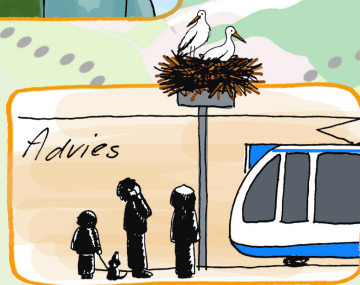
kunnen fungeren als zoekreferentie op toonhoogte, een gemiste kans. Misschien iets voor een eventuele heruitgave? Dan maar meteen die paar drukfouten herstellen (die het boek overigens niet minder leesbaar maken, behalve wanneer paginaverwijzingen nog naar de oorspronkelijke Franse uitgave verwijzen). Een versie van de determinatiesleutel met de juiste paginaverwijzingen is beschikbaar via de website van de uitgever. In de vertaalslag is hier en daar nog een woord blijven steken, en soms worden Franse voorbeelden klakkeloos overgenomen, zoals die van overtrekkende Grielen. Die zouden bij nachtopnamen moeilijk te onderscheiden zijn van plaatselijke Grielen. Maar die soort is in ons land bijzonder zeldzaam. De schrijvers van het boek geven toe dat hun werk misschien achterhaald

zal raken wegens de vlucht die de automatische vogelgeluidenherkenning nu middels AI maakt. Toch zullen de data die daarvoor gebruikt worden moeten worden aangevuld en gecheckt op juistheid, en dat blijft mensenwerk. De technieken en apparatuur die in het boek behandeld worden, zullen ook onherroepelijk verouderen, maar de basisprincipes van audio-opnames maken blijven over tijd grotendeels hetzelfde, en vogelgeluiden veranderen ook niet snel. Dat maakt dit boek als informatiebron toekomstbestendig en het is zonder meer de aanschaf waard voor wie meer wil doen met vogelgeluiden.

Het is inmiddels 22:15 als ik dit schrijf op 25 juli. Door het open raam klinkt in de verte een ambulance, en ik hoor een Tureluur overtrekken. De nacht trekt!

Vogelrijk Amsterdam

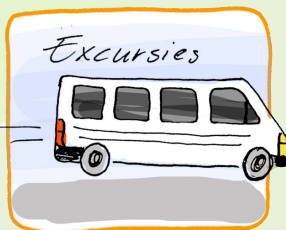
Amsterdam is een vogelparadijs. Het werkgebied van onze vogelwerkgroep strekt zich uit van Schiphol tot Diemen, van Broek in Waterland tot Amstelveen. Plas, park, polder en bos, Amsterdam heeft het allemaal. Dat brengt een verrassend grote soortenrijkdom met zich mee. En omdat het klimaat verandert, zien we meer soorten in onze regio dan ooit tevoren. Dat maakt vogelen in Amsterdam een spannend avontuur.

Leren, genieten en beschermen

Zo af en toe is er behoefte aan een folder over onze Vogelwerkgroep, bijvoorbeeld bij open dagen in tuinparken of het Amsterdamse Bos. De nieuwe folder is vormgegeven door Robert Heemskerk, met in het hart een prachtige illustratie van ons werkgebied door ons lid Els Hiddink. De Staartmees op de voorkant is gefotografeerd door Joep Heldoorn. Wil je ook ergens folders uitdelen? Mail dan het secretariaat@vogelsamsterdam.nl

Divers en vogelrijk IJdoorn

TEKST LUELLA VAN TURNHOUT, MET DANK AAN MICHEL FLORIS

Ben jij één van de VWGA-leden die regelmatig een kijkje gaat nemen in Polder IJdoorn? Zo niet, dan is het een aanrader dat wel te gaan doen. Met zijn diverse biotopen zijn er het hele jaar door veel verschillende vogels waar te nemen, en daar zitten ook bijzondere soorten tussen. Voor dit stuk ga ik op pad met Michel Floris, die er al enkele jaren de broedvogels in kaart brengt.

De buitendijkse Polder IJdoorn in Amsterdam Noord

Polder IJdoorn ligt in Waterland, net boven het lintdorp Durgerdam. Het is een beschermd natuurgebied en al sinds 1928 in beheer van Natuurmonumenten. Het gebied bestrijkt iets meer dan een vierkante kilometer. Het westelijk deel, de Grote Polder, neemt daar twee derde van in beslag. Dit deel wordt beheerd als agrarisch land, al is de laatste boer in 2012 vertrokken. Aan het uiterste zuidoostelijke puntje ligt Vuurtoreneiland, met daarop een witte vuurtoren, bunkers en versterkingen van de Stelling van Amsterdam. Het oostelijke deel, de Kleine Polder of Polderhoek, is een waterrijk gebied met stukken plas-dras, rietmoerassen en plukjes broekbos.

Gauwe Franjepoot

Kemphaan

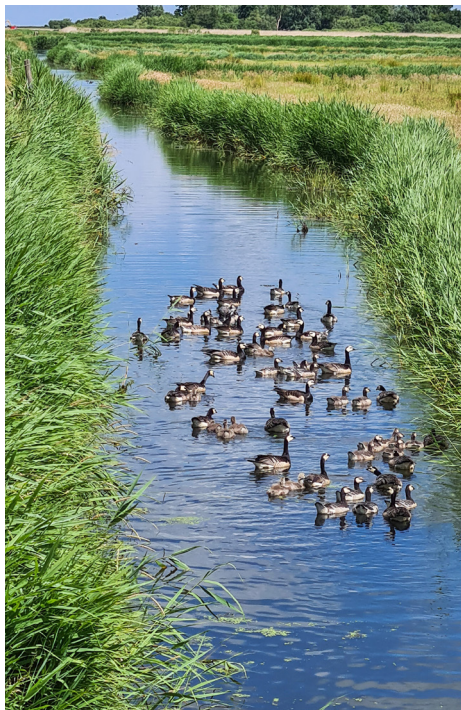

Zwarte Ruiter

FOTO: MICHEL FLORIS

FOTOS: JOEP HELDOORN

In Polder IJdoorn kun je jaarrond **Brandganzen** zien

Het gebied kan bogen op een lange geschiedenis. Het behoort namelijk tot het oude hoogveengebied dat al in de tiende eeuw werd ontgonnen voor agrarische doeleinden. In het westelijke deel kun je nog het patroon van de ontwateringssloten vinden zoals ze destijds zijn aangelegd. Bijzonder is ook dat het buitendijks ligt, zich uitstrekkend in het IJmeer. Het is één van de weinige stukken buitenland van de Zuiderzee die zijn overgebleven. In de vijftiende eeuw is de dijk aangelegd waarmee de polder buitendijks kwam te liggen. Al die eeuwen heeft het water van de Zuiderzee grote invloed gehad op het landschap. Zo hebben grote overstromingen stukken land weggeslagen en is het gebied altijd heel drassig geweest.

Spannend en divers gebied

Michel telt in polder IJdoorn nu drie jaar de broedvogels. In mei en juni betekent dat vroeg opstaan: hij start om 04:00 uur en gaat een uurtje of vijf later pas weer terug naar huis. Het telgebied is 81 hectare groot, dus daar doe je wel even over. Zeker als het gras op het pad tot borsthoogte komt en je er doorheen moet waden. Hij heeft het er echter graag voor over, want hij geniet volop. De zang die in de vroege ochtend uit struiken en riet opstijgt: prachtig!

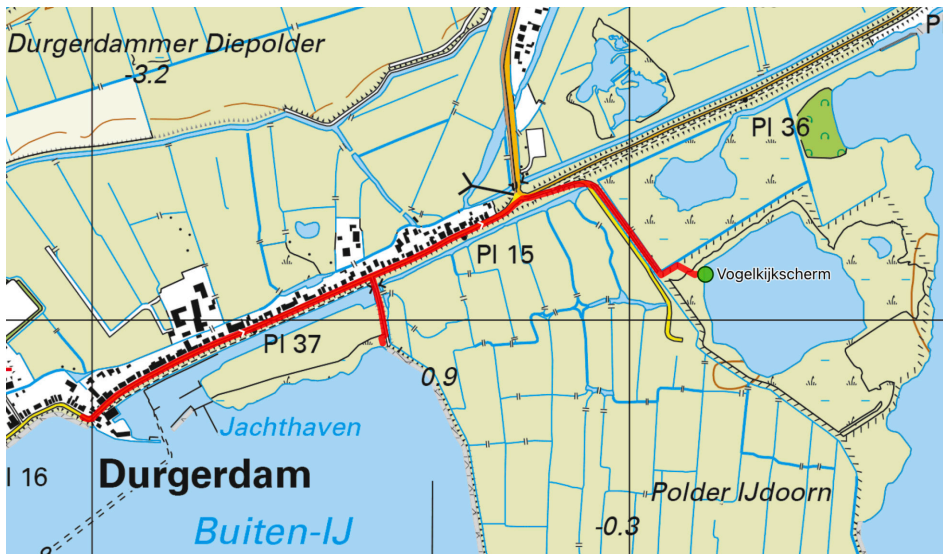
Hij telt ook het deel waar wij als gewone stervelingen niet mogen komen. Met toestemming van de boswachters en in het bezit van een speciaal ontheffingsdocument om dat te staven. Jammer voor ons vogelaars, maar voor de vogels en andere dieren is dat wel heerlijk. Zij kunnen zonder verstoring zorgen voor hun nageslacht. Juist daarom is het waarschijnlijk zo'n vogelrijk gebied.

Gelukkig is ook meer dan genoeg moois te zien in de delen waar wij wel mogen komen. Zowel zomers als 's winters vind je er een grote diversiteit aan vogels door de grote variatie in biotopen. Een telescoop meenemen is handig, zodat je ook de vogels op grote afstand kunt waarnemen. Al is ook met een verrekijker voldoende te genieten.

Grote IJdoorn – een open blik op vele ganzen

We starten net voorbij het haventje van Durgerdam. Vanaf de Durgerdammerdijk, die de centrale straat van het dorp vormt, heb je een weids uitzicht over de voormalige akkers tussen de slootjes. In 2012 is met ruilverkaveling het laatste stuk boerenland omgezet

Bij de kruising met de weg naar Ransdorp steek je de Dijk over naar Polder IJdoorn

naar natuurgebied. De weg was vrij voor de definitieve herinrichting, vooral gericht op het kunnen reguleren van de waterstand. Een hoge waterstand moest, samen met een op weidevogels gericht beheer, zorgen voor een top-weidevogelgebied. Het heeft helaas nog niet tot de gewenste resultaten geleid, het aantal broedparen blijft dalen. In de lente van 2024 hebben Kievit, Grutto en Tureluur pogingen gewaagd, maar het broedsucces was door een heel natte en koude lente ook dit jaar laag. Wel waren er pullen van de Kievit te zien; je kon ze vanaf de dijk goed zien scharrelen tussen de pollen gras. Tussendoor hipten Witte Kwikstaarten en Graspiepers rond. Zou het hen gelukt zijn om legsels groot te brengen? In de winter verblijven hier grote groepen Brandganzen en Grauwe ganzen. Ook Kolganzen en Kleine Zwanen bezoeken het gebied om zich op de vlakke akkers tussen de slootjes tegoed te doen aan het gras. Omdat de weides

achteraan in de polder vol staan met het stugge en minder voedzame pitrus, foerageren ze vooral in de weides vooraan. Fijn, want zo zitten ze voor ons vrij dichtbij. Ook erg leuk is dat er soms Roodhalsganzen verborgen zitten tussen de Brandganzen. Dat vergt wel goed zoeken. Hoewel je zou denken dat ze er meteen uitspringen met hun prachtige kleuren, vallen ze helemaal weg tussen hun wat grotere neven. Nog zo'n soort die zich heel goed voor onze blik weet te verstoppen is de Watersnip. Deze heeft zulke geweldige schutkleuren dat je hem amper ziet. Terwijl er in de winter best wel wat exemplaren op de velden zitten. En wie weet zit daar zelfs een Bokje bij.

Uitkijkje op het water

De polder loopt voorbij het dorp door in noordoostelijke richting, maar het is raadzaam om in de winter eerst nog een kijkje te nemen aan de uiterst zuidelijke kant. Daar, tegen het haventje

van Durgerdam aan, kun je naar een inham lopen. Bedoeld als zwemplekje of de tewaterlating van roeibootjes en kano's, maar ook geschikt als doorkijkje naar het water van het IJ met daarin Buiteneiland. In het luwe water ervoor zwemmen veel eenden, met mooie soorten als Nonnetjes, Brilduikers en zaagbekken.

Als je toch al in dit hoekje van de polder bent, check dan ook even het kalme water van het haventje zelf. Tijdens de trek belandt daar soms een Grauwe Franjepoot of Kuifduiker.

De Kleine Polder of Polderhoek

Bij het kruispunt na het dorp voert een wandelpad je buitendijks, richting het allermooiste deel van het gebied: het Vogelkijkpunt IJdoornpolder met uit-

zicht op het plas-drasgebied. Hier vind je de grootste verscheidenheid aan vogels. Teveel ook om op te noemen in een prettig leesbaar stuk. In 2022 bijvoorbeeld zijn er gedurende het jaar 142 verschillende soorten waargenomen! Tijdens de wandeling met Michel krijgen we een indruk, maar ga het vooral zelf ontdekken. Ieder bezoek is weer anders.

Op weg naar het kijkscherp loop je langs brede rietvelden met stukken overjarig riet. Zomers zingen hier de Blauwborsten, Rietzangers en Kleine Karekieten. Loop er vooral niet te snel langs en spits je oren. Het is ook een goede plek voor de minder geoefende vogelaar om de zang van Snor en Sprinkhaanzanger van elkaar te leren onderscheiden. De Bosrietzanger imi-

FOTO: JOEPHELDOORN

Ook de **Wespendief** wordt in het trekseizoen regelmatig gezien

In alle vroegte onderweg om vogels te tellen

teert gelukkig vaak Afrikaanse soorten, dankzij de afwijkende zang is de vogel gemakkelijk te determineren. Verder maak je hier het hele jaar door een redelijke kans om Baardmannen in het riet te horen pingelen.

Vlak voor je bij het scherm aankomt, zie je rechts nog een klein stukje broekbos. Dat trekt weer allerlei soorten die graag in bomen verblijven. Je ziet er Putters, mezen en Kneuen. In de lente krast hier de Grasmus zijn liedje. En dan, aan het eind van het pad, bereik je het vogelkijkpunt. Reken hier niet op een beschutte hut. Het is niet meer dan een bank aan de rand van de plas, waar je gewoon in de volle zon of stromende regen zit, naar gelang de weersomstandigheden. Maar wat valt er veel te ontdekken!

Het vogelkijkpunt bij de plas-dras

Het zicht op de plas-dras is prachtig. Vooral als het een tijd niet geregend

heeft, kun je hier heel veel verschillende soorten bij elkaar treffen. Ze zoeken naar voedsel in het lage water waardoor je ze makkelijk kunt waarneemen. Hoe langer je kijkt, hoe meer je ontdekt. Tijdens de trek maak je kans op bijzondere soorten, maar eigenlijk is er jaarrond veel te zien. Alleen na lange regenperiodes, als het waterpeil heel hoog staat, wordt het minder drukbezocht en interessant.

Er zwemmen sowieso altijd wel een aantal eenden: naast Krakeend of Wilde Eend vaak ook groepjes Bergeenden, Tafeleenden of Slobeenden. Ook vind je er jaarrond regelmatig Wintertalingen of Krooneenden. In het voorjaar heb je soms het geluk er Zomertalingen te zien, die broeden in de beschutting van de oevervegetatie langs stille slootjes. In de lente, zomer en herfst maak je er kans op verschillende soorten steltlopers waaronder de Kemphaan, Wulp en Kluut, en soms zelfs Steltkluten en

Met wat geluk tref je hier een vliegende **Roerdomp**

Regenwulpen. Van Kleine Plevieren tot Grote Zilverreigers komen er zoeken naar voedsel in de plas-dras, net zoals Lepelaars. Ook verschillende ruiters zoals Groenpoot- en Bosruiter waden er rond, en zelfs de Kanoet werd er gezien. Meestal vrij in het zicht in het ondiepe water. Zelfs pootkleuren zijn zo te onderscheiden, wat helpt bij de determinatie.

Door de afstand zijn de rietkragen die de plas omringen wat moeilijker om af te speuren. Met een telescoop kun je hier allerlei leuke soorten ontdekken. Denk aan Witgat, Oeverloper, Waterral of, echt heel bijzonder, het Porseleinhoen. En hoe mooi is het wanneer de Roerdomp voedselvuchten maakt naar rietstroken verderop!

Ook in de lucht is veel te zien

Waar je tot nu toe nog niets over hebt gelezen, is het luchtruim boven het gebied. Terwijl je dat zeker ook in de gaten moet houden. Een gebied waar

zoveel verschillende vogels verblijven, trekt ook roofvogels aan. Zo maak je eigenlijk altijd grote kans op het zien rondzweven van Buizerds, Torenvalken en Bruine Kiekendieven. Of, met wat meer geluk, zomers op een Boomvalk, en 's winters een Smelleken of Blauwe Kiekendief. Ook vliegen er de prachtigste meeuwen en sterns rond, van Zwartkopmeeuw tot Grote Mantelmeeuw, en van sierlijke Visdief tot Reuzenster. Zelfs de Zearend komt hier jaarrond regelmatig een kijkje wagen, op zoek naar voedsel. Je begrijpt het, een rondje Polder IJdoorn is een must voor iedere vogelliefhebber, of het nu lente, zomer, herfst of winter is.

Met dank aan Michel Floris, die ruim de tijd nam om al deze pracht te laten zien. Helaas gaat Michel Amsterdam verlaten en is Polder IJdoorn als BMP-plot vanaf 2025 vacant. Heb je interesse? Neem dan contact op met Frank van Groen.

Ijsvogels helpen

TEKST EN FOTO'S: JAN JONGEJANS

In de vorige Gierzwaluw beschreef ik de ontwikkeling van het aantal broedgevallen van Ijsvogels in Amsterdam. Dit artikel gaat in op verschillende typen nestgelegenheden en hoe we de Ijsvogels kunnen helpen door een geschikte broedplaats voor ze te maken.

Broeden in wortelkluiten

Ijsvogels broeden van nature het liefst in een 60 tot 100 centimeter lange nestgang. Deze graven ze in leemhoudende grond, bij voorkeur in een kale steile oever van minimaal een halve meter hoog. Omdat zulke oevers in Amsterdam en omstreken ontbreken, moeten 'onze' Ijsvogels op zoek naar alternatieven. Zo broedt de soort hier in de wortelkluiten van omgevallen

bomen, als deze voldoende dikte hebben om een nestgang in te graven. Op plekken waar zulke wortelkluiten van nature aanwezig zijn, zoals in het Amsterdamse Bos, worden deze kluiten jaarlijks onderhouden door groepen vrijwilligers en groenwerkers. Deze verwijderen de vegetatie van de wortelkluit en maken soms met een speciale ijsvogelboor alvast een ondiepe nestgang die de vogel zelf verder uitgraft.

Ijsvogelman verlaat de nestgang van kunstwand De Ruige Hof na het voeren van zijn jongen

Ecoloog Fred Haaijen maakt met een ijsvogelboor een nestgang in een wortelkluit in het Vliegenbos

In het kader van bosbeheer worden bossen soms uitgedund. De kluit van een omgelierde boom biedt dan vaak een mooie broedgelegenheid voor Ijsvogels, zoals in het Vliegenbos in Amsterdam-Noord. Soms wordt een wortelkluit van elders op een voor Ijsvogels geschikte locatie neergelegd. Ook daarmee zijn in hetzelfde stadsdeel goede resultaten geboekt. Een belangrijk nadeel van wortelkluiten is dat ze meestal na enkele jaren eroderen en instorten, waardoor ze na enkele broedseizoenen niet meer geschikt zijn voor Ijsvogels om een nestgang in te graven. Winterkoninkjes maken vaak nog wel dankbaar gebruik van de nestgelegenheid.

Broeden in afgestoken oevers

Het verticaal afsteken van een oever met een schep is een bijzonder eenvoudige manier om extra nestgelegenheid te maken. Een oever die hoog genoeg is, bij voorkeur meer dan een

halve meter, aan open water, is daarvoor geschikt. Zie het tekstkader 'Zelf een Ijsvogelwand afsteken' voor aanwijzingen hoe te werk te gaan.

Broeden in kunstwanden

Als een wortelkluit of een hoge oever ontbreken, is er nog een manier om Ijsvogels toch broedgelegenheid te bieden: het aanleggen van een kunstwand. Deze oplossing vraagt wel de meeste inspanning en is het duurst. Basiseisen zijn dat de wand hoog genoeg is en dat er genoeg leemhoudende grond achter de wand wordt aangebracht. De wand zelf kan van hout, betonplex of volledig van beton zijn. In de wand worden minimaal vijf gaten aangebracht met een doorsnede van 10 cm. Regelmatig broeden Ijsvogels ook in Oeverzwaluwkunstwanden, soms gelijktijdig met een kolonie Oeverzwaluwen. Voor de bouw van een kunstwand bestaan uitgebreide bouw-instructies.

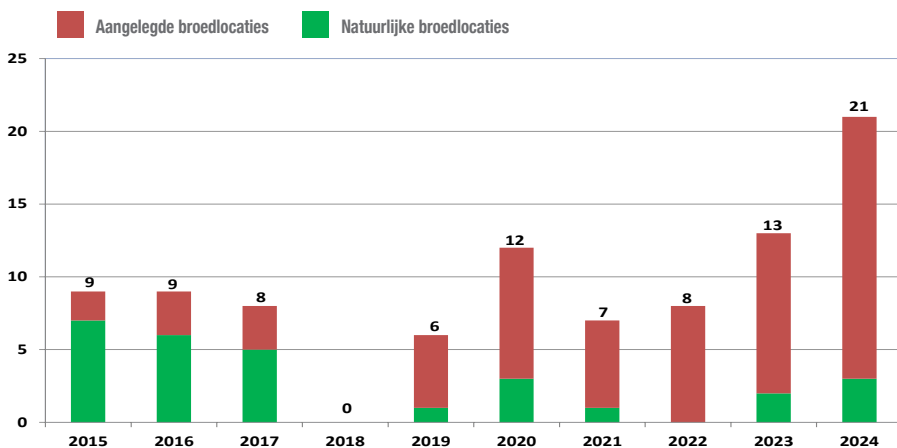

Ijsvogel met vis op weg naar zijn jongen in een betonnen kunstwand in Nieuw-West

Broedlocaties aanleggen zeer effectief

In het artikel in de vorige Gierzwaluw [Jongejans, 2024] is beschreven dat in 2023 70% van de Ijsvogels in het VWGA-werkgebied gebruik maakte van aangelegde broedlocaties. Inmiddels is duidelijk dat deze trend zich in 2024 voortzet. Dat laat zich mooi

illustreren door de broedgegevens van Amsterdam Nieuw-West. Eind 2018 zijn twee ecologisch medewerkers van de afdeling Groen, Flora en Fauna van de gemeente, Ruud Lutterlof en Marina den Ouden, in nauwe samenwerking met ondergetekende gestart met het afsteken van oevers. Sindsdien zijn er ongeveer dertig mogelijke broedlocaties gecreëerd, soms in de vorm van

Verschuiving van het aantal broedgevallen van natuurlijke locaties (in groene kleur) naar aangelegde locaties (in bruine kleur). Boven de staafjes is het totaal aantal broedgevallen per kalenderjaar opgenomen. N.B. In 2018 waren er 0 broedgevallen in Nieuw-West (en in grote delen van de rest van Amsterdam) ten gevolge van de strenge winter toen.

een kunstwand. In de grafiek is het sterk gegroeide aandeel broedgevallen in aangelegde broedlocaties in Nieuw-West duidelijk zichtbaar.

In 2024 is het aantal broedgevallen in Nieuw-West gestegen naar een record aantal van minimaal 21 (de definitieve cijfers zijn nog niet bekend). 18 van deze broedgevallen, 86%, bevindt zich in aangelegde broedlocaties: 13 in een afgestoken oever, 3 in een kunstwand en 2 in een neergelegde wortelkluit.

De onderstaande kaarten illustreren dit beeld: in 2016 waren er in Nieuw-West nog maar nauwelijks aangelegde broedlocaties: van de 9 broedgevallen zijn er toen 6 vastgesteld op natuurlijke locaties (de groene stippen) en 3 op aangelegde plekken (de bruine stip-

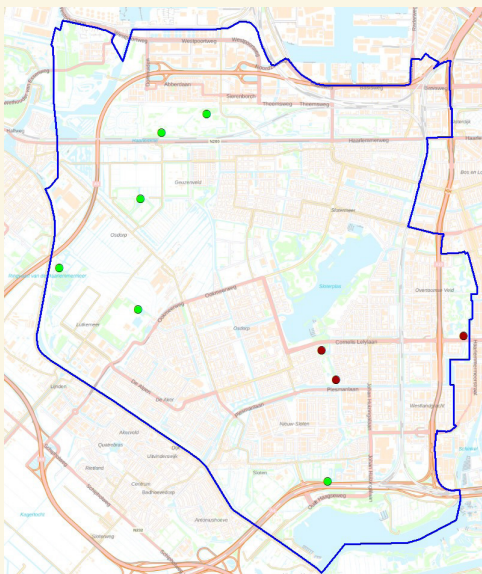
pen). In 2024 zijn slechts 3 broedgevallen vastgesteld op natuurlijke locaties en liefst 18 op aangelegde plekken.

Zelf aan de slag

In de regio Amsterdam zijn volop mogelijkheden om meer broedgelegenheid voor IJsvogels te maken. Het afsteken van een oever is meestal de simpelste manier.

Ken je locaties in Amsterdam die volgens jou geschikt zijn, laat me dit dan alsjeblieft weten. In overleg met de eigenaar of beheerder van de oever zijn vaak goede afspraken te maken om een wandje af te steken. Een andere mogelijkheid om te helpen is om aan te sluiten bij de jaarlijkse onderhoudsdagen van ijsvogelwanden in Amsterdam-Noord of in het Amsterdamse Bos. Elk jaar worden daar in januari of februari

2016 Broedgevallen in natuurlijke en aangelegde broedlocaties IJsvogels Nieuw-West

2024 Broedgevallen in natuurlijke en aangelegde broedlocaties IJsvogels Nieuw-West

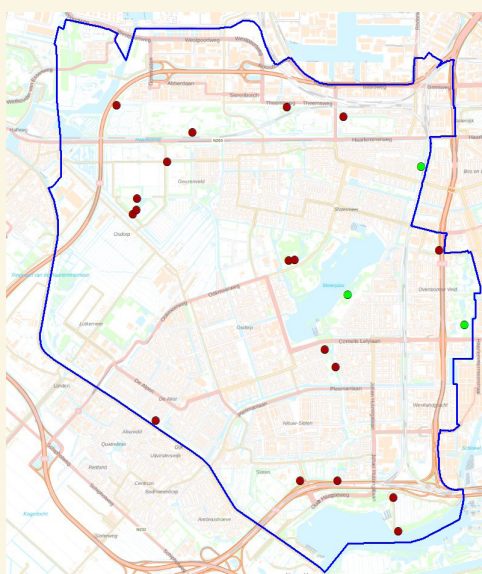

FOTO: KLAAS PIE

De succesvolle **kunstwand** bij de Ruige Hof in Amsterdam Zuid-oost

Ecologisch medewerkers van de gemeente, Ruud Lutterlof en Marina den Ouden, steken een oeverwand af in Nieuw-West in februari 2021. In 2022, 2023 en 2024 is deze wand bebroed geweest met respectievelijk 1, 2 en 3 broedsels in de opeenvolgende jaren.

de bestaande mogelijke IJsvogelbroedlocaties onderhouden en soms nieuw aangelegd. Ook in het Diemerpark is een IJsvogelwerkgroep actief. De kunstwand die zij begin 2024 hebben aangelegd, is meteen bezet: liefst drie broedsels zijn er inmiddels grootgebracht.

Voor het monitoren van ijsvogelbroedlocaties in het broedseizoen, kunnen we ook nog mensen gebruiken. Heb je interesse in één van bovenstaande activiteiten of ken je een geschikte locatie voor een ijsvogelwand,

stuur dan een e-mail naar:
jan.jongejans@tiscali.nl.

Ten slotte: voer bij voorkeur ook altijd je IJsvogelwaarnemingen in waarneming.nl in via bijvoorbeeld ObsMapp of iObs. Als je bang bent dat je melding tot verstoring van een nestplaats kan leiden, vervaag deze dan. Ingevoerde IJsvogelwaarnemingen kunnen goed helpen bij het vaststellen van mogelijke territoriumbroedgevallen. Hoe deze verwerkt worden is terug te lezen in de publicatie in De Gierzwaluw nummer 1 uit 2018.

Referenties

Jongejans, Jan en Leeuwen, Rob van. Broedende IJsvogels in kaart gebracht. De Gierzwaluw, jaargang 56, nummer 1, p.28-33.

Jongejans, Jan. De stadse IJsvogel. De Gierzwaluw, jaargang 62, nummer 2, p.34-38.

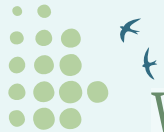

Het afsteken van een oever is relatief simpel. Kies bij een oever die hoog genoeg is bij voorkeur een locatie die niet te dichtbij een boom ligt. Dan heb je minder last van boomwortels bij het afsteken en is er ook voor de Ijsvogels een kleinere kans dat ze er bij het graven van een nestgang op stuiten. De oever moet verticaal worden afgestoken. Als de oever schuin afloopt, dan start het afsteken iets 'landinwaarts', waardoor een soort van inham ontstaat. De grond voor het wandje moet zo ver worden uitgegraven dat het water ervoor ongeveer 20 cm diep is. Dit water verkleint de kans op predatie door bijvoorbeeld marterachtigen. Gooi de grond die wordt afgegraven bij voorkeur bovenop de oever, zodat bovenaan het wandje een ophoging van aarde ontstaat. Eventueel sla je aan de zijkanten van het af te graven wandje eerst twee houten palen de grond in. Een horizontale liggende balk, direct achter deze palen, houdt de grond extra op zijn plek en verstevigt zo het

wandje. Daarna kun je, bij voorkeur met een 'ijsvogelboor', een nestgat van 30 cm diepte voorboren. Doe dit bij voorkeur op zo'n halve meter boven het water en boor onder een hoek van 10 graden omhoog. Volgens ijsvogelexpert Jelle Harder gebruiken de vogels in 90% van de gevallen liever zo'n geboord gat dan dat ze zelf een volledige nestgang uitgraven (mondelinge mededeling). Je kan ook een stok in de bodem of wand steken, als aanvliegplek voor het invliegen. De aanvliegstok gebruiken ze als landingsplek om de omgeving op gevaar te scannen voordat ze de nestgang invliegen.

Het enige onderhoud wat bij zo'n wandje in de volgende jaren moet gebeuren, is dat het voor het broedseizoen weer kaal geschrapt wordt en vrijgemaakt van vegetatie. Ook moet dan vaak even wat grond in het water voor de wand worden weggeschept, tot het weer 20 cm diep is. Het dragen van laarzen of een waadpak is bij de aanleg wel een vereiste.

Waarnemingen april-juni 2024

ELLEN DE BRUIN

FOTO: YANNICK EN IJLIN

In april worden **Rotganzen** in Waterland gezien

Voer jij ook je waarnemingen in?

Zorg dat je je waarnemingen van het volgende kwartaal tijdig hebt opgevoerd op waarneming.nl. Voeg bij interessante waarnemingen zoveel mogelijk informatie toe in de daarvoor bedoelde schermvelden, zoals aantal, geslacht, kleed, gedrag en telmethode; een kleine moeite maar een waardevolle aanvulling. Lever bij (regionale) zeldzaamheden een foto, film- of een geluidsfragment of een duidelijke beschrijving van de kenmerken.

Opvallende soorten dit kwartaal waren Rotgans, Eider, Zwarte Ooievaar, Woudaap, Steppekiekendief, Zwarte en Rode Wouw, Hop en Roodmus. Het bleef steken bij dit lijstje want het normaliter spannende voorjaar was vooral nat en koud. Opvallend afwezig was de Grote Karekiet, meestal wordt er toch wel eentje gehoord in het voorjaar. Steeds meer waarnemers gebruiken de Merlin app om vogels op geluid te identificeren. Het is een mooi hulpmiddel, maar, zoals bij alle AI-toepassingen, dient het aanbeveling kritisch te blijven en je eigen oordeel mee te laten wegen.

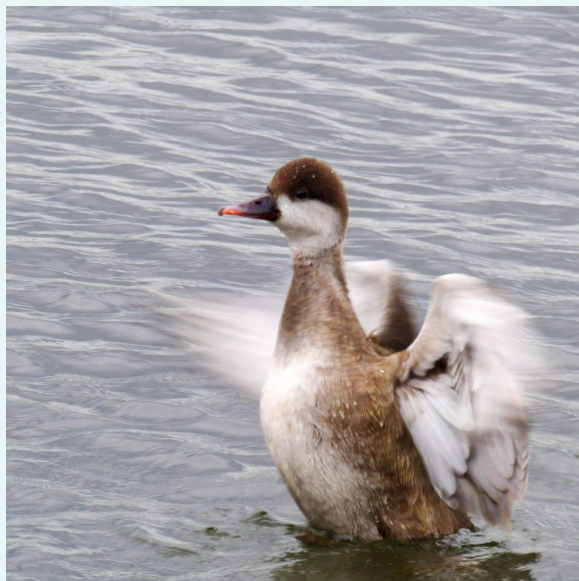
WATERVOGELS & REIGERS

Een late **Toendrarietgans** wordt gemeld op 4/5: vliegend over het Diemerpark; "samen met 2 Grauwe. Donkere hals duidelijk" (EH). Op 1/4 zit er een **Rotgans** op de Kinseldam (ZB, AS), en op 6/4 mogelijk dezelfde vogel in de Kinsel en Polder IJdoorn (Joost Zwanenburg, LIJ). In laatstgenoemde polder is er een adult aanwezig op 25 en 26/5. Op 17/4 foerageren er 2 aan de Bloemendalergouw ("Rose"). Op 26/4 vliegt er 1 in noordoostelijke richting over de Aetsveldsche Polder; "in groep van 104 Brandganzen" (EdB, RvD).

Hoge aantallen **Krooneend**: 50 bij de Kinseldam op 30/4 (TH) en 48 bij de Kruithoorn op 12/4 (EdB). Op 7/4 zwemt een man **Topper** langs de dijk naar Marken (Marco Witte). Vanaf dit schiereiland zijn er op 18/4 4 te zien, 2 man en 2 vrouw (DvdH). Op 1/4 worden 3 man **Eider** gezien vanaf Marken (Guido Keijl). Op 5/4 vliegt een adulte man ten zuiden van Marken in zuidoostelijke richting; "niet dichtbij, maar goed te zien door scope" (EdB).

Het enige **Nonnetje** betreft een vrouwtje in de Kinselbaai op 7 en 9/4 (LH, Steven Lenos). De laatste **Brilduiker** van dit kwartaal bevindt zich in de Haven Ballast op 22/6, relatief laat (Pim Julsing). Op 7/5 worden nog 3 **Grote Zaagbekken** gezien op de Gouwzee (WvdS). Op 31/5 en 3/6 wordt resp. een man en vrouw gemeld op de Slotterplas (Wim Langbroek, PM). De laatste **Middelste Zaagbekken** zijn te zien op 4/5 op verschillende plekken in Waterland. De sinds 8/3 op Zeeburgereiland aanwezige **Roodhalsfuut** wordt daar voor het laatst gezien op 9/4 (LH). Geen Kuifduiker noch Geoorde Fuut dit kwartaal.

Een **Zwarte Ooievaar** vliegt naar noord over de Vijfhoek

Vrouw **Krooneend** met kenmerkende roze snavelpunt

Blijf kritisch bij Merlin en Obsidentify

Veel waarnemers gebruiken inmiddels automatische herkenningsoftware als Obsidentify (foto's) en Merlin (geluiden) om een soort op naam te brengen. Prima om een idee te krijgen, maar blijf kritisch. Baseer je op de waargenomen kenmerken; de software zit er wel eens naast. En zonder te belerend te willen zijn, het kan heel leerzaam zijn zelf iets uit te zoeken, in een boek, of op internet.

op 6/4 (HJ), en op 28/5 1 naar west, ver ten noorden van het Landje van Geijssel (SH, TT). Bezette nesten van **Ooievaar** zijn er o.a. in het Amstelpark, Frankendael, Gaasperzoom, Kalfjeslaan, Lutkemeer, Nieuwe Ooster, Vondelpark en op de Roeterseilandcampus. Broedende **Lepelaars** zijn, net als vorig jaar, te vinden op de Kinseldam en op de rotonde in Business Parc Lijnden. Op het Natuureiland in het IJmeer “kolonie gefotografeerd en alles nauwkeurig nageteld. Op de foto's waren 44 adulte, 59 juveniele en 12 onbepaalde Lepelaars te zien. Doordat er niet gesnoeid is, is het zicht op de kolonie niet ideaal. Ook zullen veel adulten zijn gaan foerageren. Ik schat het totaal aantal Lepelaars op 200 met ongeveer 50 nesten” (EH).

Roerdompen laten zich regelmatig horen in de Brettenzone, Lutkemeerpolder, Botshol, Vijfhoek & Haven Ballast, De Kluut te Halfweg, Ilperveld, Polder IJdoorn, Varkensland en de Volgermeerpolder. Op 18/5 wordt een roepende **Woudaap** gehoord in de Volgermeerpolder (Jelle Abma). Tot het einde van het kwartaal worden er soms zelfs 3 roepende vogels gemeld. Ten behoeve van bescherming en het voorkomen van verstoring worden de waarnemingen automatisch vervaagd. Op 20/6 om 1:14 staat er 1 op een geluidsrecorder op de Vijfhoek (MB). Waarnemingen van **Kwakken**, exclusief de meldingen uit Artis: 1/4-30/5 Oosterpark max. 4 vogels, 22/4-26/6 Westerpark, 24 en 26/4 en 22/6 in de Middelpolder/Kalfjeslaan; 25/4 en 1/6 Rietland A'dam-Noord, 17 en 26/5 Flevopark, 17/5-22/6 VTC Sloterdijkmeer/Nut en Genoegen, 16 en 18/6 Schellingwoude, 18-30/6 Zeeburgereiland. Daarnaast enkele losse waarnemingen langs de Weesperzijde en vliegend over de Jordaan, Zeeburg en Diemen-Noord. Geluidsopnamen zijn er gemaakt op de Vijfhoek 16/4 en 29/6 (MB). De sinds 13/1 in het Sloterpark pleisterende **Koereiger** wordt daar voor het laatst gemeld op 7/5 (“Lucia”). In de periode 2-21/4 foerageert een adult zomerkleed Koereiger langs de Durgerdammergouw (1e wrn. Harm Jan Kiewiet); op 14/4 zijn er 2 vogels in die omgeving (1e wrn. JH). Op 7/4 wordt er 1

gezien in de Middelpolder (Dirk Mulder) en op 15/5 op het Landje van Geijssel (1e wrn. TT). In de periode 20/5-3/6 is er regelmatig 1 te zien in De Horn te Weesp cq. in de Aetsveldsche Polder (1e wrn. "DoVlug"). Op 19/6 vliegt er 1 over Weesp (Onno Wildschut). Vele waarnemingen van **Purperreiger**. Opvallend is die in Halfweg op 14 en 18/4; "kwam laag uit NW aanvliegen en landde buiten zicht in De Kluut. Smalle reiger met lange, dunne, rechte snavel; diep uitgezakte keelkronkel; lange, smalle vleugels; bovenvleugel weinig contrastrijk, donker. Zijden kop en hals roodbruin. Een beetje uit de koers dunkt me" (PM). De enige aannemelijke waarneming van **Kleine Zilverreiger** is die op 18/5, vliegend over de Vijfhoek; "duidelijk klein reigertje vergeleken met de Grote Zilverreiger die daar ook stond. Gele tenen zichtbaar" (TH).

ROOFVOGELS & UILEN

De eerste **Visarend** van deze periode wordt gemeld op 6/4 boven de Vijfhoek (Tinok van Hattum), later die dag ook vliegend over het Landje van Geijssel (velen), de Aetsveldsche Polder (EdB) en de Ouderkerkerplas (Rob Sammels). Op 23/5 worden 2 **Wespendieven** gezien langs de zuidelijke grachtengordel (Maarten Platteeuw). Daarna wordt de soort af en toe gezien op de Vijfhoek en in het Amsterdamse Bos en omgeving (velen). Op 14/6 vliegt een man over het Gaasperpark (Arjan Dwarshuis) en op 26/6 vliegt er 1 over A'dam-Noord (KWe).

Opvallend is de melding van adulte man **Blauwe Kiekendief** op 17/6 langs de A5 ter hoogte van Schiphol ("JPP"), pas het zesde juni-geval in de regio. Werd vorig jaar in het 2e kwartaal geen enkele **Steppekiekendief** gemeld; dit kwartaal zijn er meerdere meldingen: op 21/4 vliegt een vrouw 2kj over de Uitdammerdijk (KWe, SH). Op 28/4 vliegt een 2kj naar noord over IJburg (EH). Op 29 en 30/4 vliegt er over de Aetsveldsche Polder resp. een vrouwkleed in noordoostelijke richting en een adulte vrouw naar oost (EdB, RvD). Ook op 30/4, vliegt een 2kj over de Ouderkerkerplas (Jeroen Overbeeke), vervolgens over het Landje van Geijssel (TT, PR) en vlak erna over de Holendrecht- en Bullewijkerpolder (JH).

Zwarte Wouw vliegt met name over het Landje van Geijssel, op 6, 29 en 30/4 en op 2, 11 en 13/5 (velen); uiteraard een waarnemerseffect. Op 29/4 vliegt er 1 over het Flevopark (KW). Op één waarneming na, wordt **Rode Wouw** alleen gezien vanaf het Landje van Geijssel, op 6, 21 en 27/4 en op 13/5 (velen). Op 14/5 vliegt er 1 over de Bovenkerkerpolder (Camilla Dreef).

De **Zeearend** wordt de gehele periode waargenomen op allerlei plekken. In de omgeving van de Vijfhoek is, net als vorig jaar, een broedgeval. Op 13/5 "minimaal 1 jong waargenomen"; 25/5 "adulte Zeearend met links een juveniel van zo'n 4 weken"; 19/6 "juveniel van zo'n 8 weken oud"; 29/6 "juveniel maakt stevige vleugeloefeningen" (observaties AS). Onvolwassen cq. subadulte vogels worden op 7 en 8/4 gezien over de Vijfhoek; "2e of 3e kj hoog rondlummelend" (GvD), Zeeburg (Fons de Meijer) en IJburg (Alfred de Weerd) en bij de Kinsel op 14/4 (H. Nibbering). Een 2kj vogel wordt gemeld op 30/4 over het Landje van Geijssel (TT) en op 2/5 in Polder IJdoorn (JH).

Er zijn enkele waarnemingen van **Smelleken**; de laatste, een vrouwkleed vogel, wordt gemeld op 28/5 - rijkelijk laat in het voorjaar - vliegend in noordoostelijke richting over het Landje van Geijssel (TT). Bezette nesten van **Slechtvalk**: Amerikahaven, Buitenveldert, ZuiderAmstel, Noord, Rijksmuseum en Westpoort. Meldingen van een territorium in de gebieden De Omval/Amstelstation/Mondriaantoren en Oude Zijde zuid.

Kerkuilen jagen in De Hoge Dijk op 27/4 (TT) en in het Science Park op 16/6 (Iks van Eijndhoven). Verder is deze soort o.a. waargenomen in het IJperveld op 24/4 (VvB), Overleek 12/6 (Adriaan Guldemon) en omgeving Schiphol op 18/6

Op 14 mei vliegt er een **Rode Wouw** over Ouderkerk aan de Amstel

(Fred Scholte). In de periode tussen 14/5 en einde kwartaal wordt regelmatig het geluid van Kerkuil opgenomen op de Vijfhoek (MB). Op 28/5 staat er 1 op een geluidsrecorder in de Rivierenbuurt (MB) en op 26/6 in de Watergraafsmeer; “3x roepend” (GvD). Jonge **Bosuil**en worden gemeld vanuit het Amsterdamse Bos, de Volkstuinen te Duivendrecht en VTC Amstelglorie. Jonge **Ransuil**en worden waargenomen in de Brettenzone, Geuzenveld-Slotermeer, bij de Nesciobrug, Osdorper Binnenveld, Westerpark, A'dam-Zuidoost, en het Ilperveld. Opvallend is een **Steenuil** die gefotografeerd is op een tuinhokje in Osdorp op 28/6 (Jenno Fabriek). De soort heeft een moeilijk broedjaar achter de rug; door het koude en natte voorjaar zijn er in Polder de Rondehoep en omgeving behoorlijk wat legfels niet uitgekomen noch succesvol uitgevlogen. Gebrek aan voedsel kan een reden zijn dat dit uiltje opduikt op een ongebruikelijke plek. Op 1/4 vliegt een **Velduil** over het Landje van Geijssel (JW) en op 27/4 over het Diemerpark (FvG). De rest van de waarnemingen van deze soort zijn in Waterland.

STELTLOPERS

Eén van de weinige **Steltkluten** van deze periode betreft een mannetje op 13/4 op het Landje van Geijssel (AS). Later op dezelfde dag wordt er 1 gezien in het Ilperveld (Judith Heistek). Geen broedgeval dit jaar helaas. De hoogste aantallen van **Kluut** zijn te vinden in Polder IJdoorn, met een maximum van 52 op 14/4 (KWe).

Op 26/4 vliegen 2 **Zilverplevieren** in noordoostelijke richting over de Aetsveldsche Polder (EdB, RvD). Op 1/5 zijn er 3 te zien op het Landje van Geijssel (SH, PR, WS) waar er nog 1 is op 5/5 (PR, TT, AS). Op 7/5 over Marken 1 naar noord (WvdS) en op 20/5 1 foeragerend op IJburg (EH). Op 27/5 wordt om 4:22 het geluid opgenomen in de Rivierenbuurt (MB). Ook op geluidsrecorder staat **Goudplevier**, op 8/6 over de Rivierenbuurt en op 23/6 over de Vijfhoek (MB); de derde en vierde waarneming ooit in juni. Hoge aantallen van **Bontbekplevier**: op 12/5 18 op het Landje van Geijssel (Axel Groenveld) en op 17/5 27 aan de Broekergouw (Stijn

Nollen). Op 15/5 een melding van een **Strandplevier** op Marken (Wilco Poppe, Sander Bik, Milan Robert). De vogel wordt omschreven als volgt: “een lichte, beige plevier met donkere poten en snavel. Geen gele oogring en weinig zwarte tekeningen op kop en hals in vergelijking met kleine plevier en bontbekplevier” en “door de afstand heb ik jammer genoeg geen foto kunnen maken. Het leek mij door de verreijker een Strandplevier door het typische beige/lichte vlekje op het achterhoofd van het individu”.

Een **Houtsnip** vliegt naar noord op 20/4 in Botshol (AJ). Op 21/4 wordt er 1 gemeld op de Vijfhoek (“Hessel”). Op 1/4 zit er een **Bokje** in de Aetsveldsche Polder (EdB, RvD). Op 6/4 vliegt er 1 op in de Volgermeer (Wouter Sterenberg). In Varkensland wordt er 1 gemeld op 10/4 (René Vos).

De sinds 16/3 in de Kinsel aanwezige winterkleed **Rosse Grutto** wordt het laatst gezien op 6/4 (LIJ). Op 14/4 vliegt er 1 naar noord over de Aetsveldsche Polder (EdB). Op 5/5 zijn er 3 ter plaatse op het Landje van Geijssel (ChrB, WS). Op 8/5 een melding van 1 vogel op Marken (ZB).

Hoogste aantal **Regenwulp** is 180, vliegend in noordoostelijke richting over het Landje van Geijssel (TT). Over de Aetsveldsche Polder vliegen er op 23/4 168 naar noord en 3 naar zuid (EdB). Andere hoogste aantallen: **Zwarte Ruiter** 4 langs de Poppendamergouw op 8/4 (WP) en 4 op het Landje van Geijssel op 4/5 (Martijn de Vries). De volgende 3 soortenmaxima alle op het Landje van Geijssel: **Groenpootruiter** 10 op 4 en 6/5 (Lucas Gans, TT), **Bosruiter** 40 op 6/5 (TT), **Witgat** 7 op 13/4 (JW). Op 16/5 worden 12 roepende **Oeverlopers** gemeld op De Derde Diem (Cathy Wiersema).

Op 5/5 foerageert een **Steenloper** op de Pieren bij Muiden; “zat eerst op oostelijke pier, daarna op westelijke. Was lastig te vinden in verband met westenwind; zat veel aan oostkant van de piertjes. Te ver voor een foto, maar door scoop duidelijk te onderscheiden” (EdB, RvD). Max. 6 **Kanoeten** zitten op Marken in de periode 18/4-18/5 (1e wrn. DvdH). Op 5/5 foerageert er 1 adult zomerkleed op het Landje van Geijssel (ChrB). Op 1/5 foerageert een zomerkleed **Krombekstrandloper** op het Landje van Geijssel (AS, WS), op 19/5 1 vogel op Marken (René Beekvelt). Ook op Marken, foerageert 1 **Kleine Strandloper** op de avond van 1/5 en op 2/5 (Marijn van Oss). Op 4/5 is er 1 op het Landje van Geijssel (SH, LIJ) en op 10, 14 en 17 nog 3 waarnemingen in Waterland. Op 30/4 foerageert 1 **Temmincks Strandloper** op het Landje van Geijssel (TT, SH, AS), op 12 en 13/5 zijn er maximaal 2 op Marken (1e wrn. WvdS). Laatste waarneming van deze soort is op 14/5, 1 vogel aan de Bloemendalergouw (Folkert de Boer). Hoogste aantal **Bonte Strandloper** is zo’n 200 stuks op Marken op 12/4 (MM). Hoogste aantal van **Kemphaan**: 50 op Marken op 12/4 (MM).

MEEUWEN & STERNS

Het hoogste aantal **Dwergmeeuwen** is slechts 6, vliegend naar noord over de Aetsveldsche Polder op 6/4 (EdB, RvD). Op 16/4 foerageeren er 6 adulte vogels in de Haven Ballast (WvdS). Het hoogste aantal **Zwartkopmeeuwen** is 51 vliegend over IJburg op 8/4 (EH).

Op 7/4 zit er 1 **Reuzenster** op de Kinseldam (1e wrn. “Stefan B”), ’s avonds foerageert er 1 op IJburg (EH). Op 29/4 zijn er 2 bij de Kinseldam (FvG), en op 30/4 nog maar 1 (TH). Ten slotte op 12/5 weer 1 op IJburg (PvdW). Op 2/6 vliegen 2 **Grote Sterns** naar west over het Noordzeekanaal; “dankzij roep opgemerkt” (Ingmar van der Brugge). De eerste **Zwarte Stern** wordt gezien op 16/4 in Polder IJdoorn (LH). Op 27/4 1 vanaf het Steigereiland IJburg (Alwin Borhem). Op 29/4 foerageert er 1 op het Landje van Geijssel (1e wrn. PR, TT). Langs de Poppendamergouw worden er 2 gezien op 4/5 (Marijn van Oss).

HOENDERS, DUIVEN, SPECHTEN & VARIA

In de periode 2/4-19/5 worden max. 2 **Patrijzen** waargenomen bij Tweeduizend El (velen). Het geluid van een overvliegende **Kwartel** over de Rivierenbuurt wordt 's nachts vastgelegd op 16/5 en 10/6; zowel de "wah-wah" roep als de "kwik-me-dit" (MB). De soort wordt ook gehoord om 3:15 op 24/6 over A'dam-Zuidoost (Arjen van Ooyen). In het Ilperveld roepen 2 **Porseleinhoenders** op 1 en 7/5 (VvB, Nicky Versluits, Melchior Sissingh).

Op 27/5 een melding van een **Kraanvogel** over de Vijfhoek; "behoorlijke onverwachte waarneming. Op gesprek bij een klant, kijk ik even naar buiten. Een vogel met gestrekte poten en nek vliegt voorbij, maar duidelijk compacter dan een Ooievaar. Gelukkig kon ik het maken om snel de kijker uit de rugzak te trekken, en kon deze nog in vizier krijgen. Grijsze vogel, met brede zwarte achterrand vleugels en handvleugel, geen wit-zwart als Ooievaar" (Tom Zeegers). Zou goed kunnen, maar de beschrijving sluit een Blauwe Reiger niet uit, die vliegen soms ook met gestrekte nek.

Eén melding van een **Zomertortel**: op 1/6 een vogel vliegend naar noord aan de Liergouw; "kleine duif, snelle en regelmatige vleugslag. Laag dichtbij over het veld. Mooie goud/oranje vleugels. Voor de rest egaal licht grijs" (Kwe).

Op 7/5 wordt er een **Draaihals** gemeld langs de Koekoekslaan in Badhoevedorp; "ik hoorde een kort gekekker, roofvogelachtig maar ook wel als een baltsende specht. Daarna stak een bruine vogel laag op het fietspad voor mij over, niet in de typische golvende vlucht van de Grote Bonte Specht. Landde in een boom tegen de stam als een specht. Ik heb nog nooit een Draaihals gezien maar dit moet er wel een geweest zijn" (Pieter van der Linden).

In de periode 1/4-9/6 wordt regelmatig een mannetje **Kleine Bonte Specht** op en nabij de Vijfhoek waargenomen, vaak roffellend (velen). Op 8/4 een zangmelding langs de Koenenkade in het Amsterdamse Bos (NA).

Bijeneter wordt gehoord over het centrum van Weesp op 12/5; "waarschijnlijk meerdere exemplaren" ("tépé"). Op 19/5 wordt er 1 gehoord, over de Haven Ballast bij de Vijfhoek; "geluid zat hoog boven ons, niet kunnen vinden in de blauwe lucht" (EdB, RvD, geluidsopname MB). Op 31/5 staan er 5 roepen op een geluidsrecorder op de Vijfhoek (MB). Op 31/5 ten slotte wordt nog eens het geluid vastgelegd op de Vijfhoek (MB). Op 30/4 foerageert een **Hop** op Marken (Mignon vd Wittenboer); "Brabantse vogelaarster had net foto's gemaakt, maar de vogel zat niet meer op het dak toen Fokko Padmos en ik hier aankwamen. Minder dan een minuut later zat ie toch weer even op het dak (foto). De Hop was daarna onvindbaar in het labrynt van kleine steegjes en minuscule tuintjes van het Rozenwerfje. Na lang zoeken vonden we 'm terug in de kleine weites aan de oostkant, maar daarna uit beeld en niet

Na lang zoeken vonden we de **Hop** op Marken

FOTO: WIM VAN DER SCHOT

meer gezien" (WvdS); "op voetpad op dijk! Hét hoogtepunt van mijn ringslangen monitor-ronde, 17 stuks vandaag" (Ingo Janssen).

ZANGVOGELS

Op 28/4 zingt een **Wielewaal** in het centrum van Weesp; "2x gehoord" (Nittert van de Water). In het Gaasperpark wordt op 13/5 zang gehoord (1e wrn. AS) en op 18/5 in de Gaasperzoom (EdB, RvD). Op 26/5 en op 7/6 zijn er waarnemingen in het Diemerbos (Liesbeth van Dijk, Ton Koot). Op 27/5 imiteert hier een Tuinfluiter de zang van Wielewaal (NA); het blijft toch altijd opletten met zangvogels... Op 27/5 ook nog 1 in Waterland, iets ten noorden van de Blijkmeerpolder; "onregelmatig zingend en roepend" (FvG).

Op 1/4 wordt een bezet nest van **Roek** gemeld in de Indische buurt (T.P. Reus). Op 10/4 worden in Baanackerspark, Buikslotermeerpark en op De Nieuwe Noorderbegraafplaats resp. 2, 11 en 6 bezette nesten gemeld (Ruud Vlek). Hoogste aantal vogels is 8, foeragerend aan de Termietergouw op 25/4 (FvG). Van **Raaf** zijn geen broedgevallen bekend. De soort wordt wel in nagenoeg het gehele kwartaal waargenomen; de meeste waarnemingen op de Vijfhoek.

Matkop wordt gezien en gehoord op de Vijfhoek op 4, 7 en 23/4 en op 9, 19 en 23/6 (Jip Oudes, LIJ, PvdW, Kwe, Kwo, MB). Op 2/5 een zingende Matkop in het Science Park (Vincent Stork), een opvallende locatie; de laatste keer dat de soort hier werd waargenomen was in 2015.

Op 23/4 vliegt er een **Boomleeuwerik** in noordwestelijke richting over de Aetsveldsche Polder (EdB, RvD). Op het Landje van Geijssel wordt de roep gehoord op 30/4 (SH). **Fluiter** wordt zingend gehoord op de Nieuwe Oosterbegraafplaats op 11/4 (WvdS) en op 27/4 in Duivendrecht (1e wrn. Thijs Sanderink).

De eerste **Beflijsters** worden gezien op 6/4, op verschillende locaties: over de Aetsveldsche Polder vliegen er in totaal 9 (EdB, RvD), over de Vijfhoek 4 (GvD), over het Landje van Geijssel 1 (PR) en over de Holendrecht- en Bullewijkerpolder 2 (TT). Een late waarneming is er nog op 26/5 in het Amsterdamse Bos (Bastiaan van Ede).

Vijf meldingen van **Grote Lijster**, waarvan 1 vogel zingend op het Radarterrein in het Amsterdamse Bos (AS).

Er zijn een aantal meldingen van **Bonte Vliegenvanger**, waaronder op 26/4 een paartje in de Molenpoel te Aaslmeer (Paul Tak) en op 28/4 een zingend mannetje op Westgaarde (EdB, RvD). Laatste waarneming is op 14/5, een mannetje op het Radarterrein ("Folko"). In de periode 11/4-18/5 wordt een paartje **Gekraagde Roodstaart** gesignaleerd in het Diemerpark (1e wrn. EV). Zingende vogels worden ook waargenomen in Uithoorn op 1/5 (Sven Rijnbeek), op de Vijfhoek 18/5 maar kort (HJ) en in de Holendrecht- en Bullewijkerpolder op 26/5 (TT). Het eerste **Paapje** verschijnt op 20/4 in de Blijkmeerpolder; het is een 2kj vogel (WvdS). De laatste melding is al vrij vroeg, op 14/5 langs de Koenenkade (Hans Cornelissen). Op 11/4 wordt een mannetje **Engelse Kwikstaart** gezien langs Tweeduizend El (RR), een vaste plek voor deze soort. Later wordt er ook een vrouwtje gemeld. De laatste waarneming op deze locatie is op 23/5. De soort wordt verder gezien aan de Uitdammerdijk op 14/4 (Kwe, LH), in de Oosteinderpoelpolder op 30/4 samen met 2 Noordse (Steven van Leeuwen) en op 5/5 in de Lutkemeerpolder (RR). In diezelfde polder is er 1 **Noordse Kwikstaart** aanwezig op 30/4 en 13/5 (Jan van Blanken, Heleen Oudkerk). In de korte periode 30/4-2/5 en op 12 en 13/5 zijn er een aantal ter plaatse op Marken (1e wrn. Peter Links), maximaal 8 op 2/5 (WvdS). Op 4 en 6/5 zijn ze te zien op het Landje van Geijssel, en maar liefst 20 op 12/5 (TT). Op Marken wordt op 23/4 een vrouwtje **Rouwkwikstaart** gesignaleerd (FvG). Op 14/5 een melding op het Radarterrein ("Folko") en op 2/6 wordt een mannetje

Op 23 juni wordt een **Roodmus** langs het spoor in Duivendrecht gezien

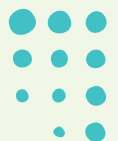
gefotografeerd op IJburg ("Kirsten").

In de periode 10/4-9/6 wordt een zingende **Boompieper** waargenomen in de Afrikahaven (1e wrn WP). In de periode 18-26/5 zit er een zingende vogel in Botshol (1e wrn. AJ). Daarnaast wordt de soort vooral overvliegend gemeld. De laatste **Waterpieper** van het seizoen worden gezien op 14/4 in de Lutkemeerpolder (EV). Twee mei-waarnemingen van **Sijs**: op 4/5 1 in Haven Ballast (KWe, LH) en op 10/5 1 roepend over de Rivierenbuurt (MB). **Grote Barmsijzen** worden waargenomen op 8/4 IJburg (EH), 13/4 Tuindorp-Oostzaan (Daan Drukker), en op 14/4 in Aalsmeer; "kwam uit het niets de tuin in vallen om wat drinken" (Christian Kooij). Een **Kleine Barmsijs** vliegt naar oost over de Noorder- of Rietpolder te Muiden op 5/5 (EdB, RvD). Op 23/6 wordt een **Roodmus** gemeld langs het spoor in Duivendrecht (Patrick Bergkamp). De vogel betreft een 2kj mannetje en vertoeft er naar zeggen al langer. Het rood op de kop is niet rood maar geel, dat doet denken aan bepaalde kwekervogels. De laatste melding is op 25/6. Op 23/6 wordt een **Kruisbek** gemeld in VTC Linnaeus & Frankendael te Driemond; "een exotisch uitziend vogeltje met knalrode buik, rug en kopje. Met een lichte masker en aparte staart" (Marije van Mierlo).

Gebruikte afkortingen

AJ	Auke Jansen	JW	Jan Wies	RR	Rutger Rotscheid
AS	Adrie Streefland	KWe	Kees Wevers	RvD	Ricardo van Dijk
ChrB	Christaan Both	KWo	Koen Wonders	SH	Sander Hietkamp
DvdH	Daan van der Hoeven	LH	Leobard Hinfelaar	TH	Thijs Hoomans
EdB	Ellen de Bruin	LJ	Lodewijk IJlst	TT	Tohar Tal
EH	Ewout Huibers	MB	Marcus Breemer	VvB	Valentijn van Benthem
EV	Els Velzing	MM	Marcel Metselaar	WP	William Price
FvG	Frank van Groen	NA	Niels Aagaard	WS	Will Schep
GvD	Guus van Duin	PM	Paul Marcus	WvdS	Wim van der Schot
HJ	Han Jacobs	PR	Pim Rijk	ZB	Zimbo Boudewijns
JH	Joep Heldoorn	PvdW	Piet van der Werf		

Wat vinden de buren?

JOHN VAN DER WOUDE

Vogelwacht Utrecht - De Kruisbek jg. 67, 2024 nr. 3

Zwartkoprietzanger: het kan!

Mocht je ooit in de winter in een rietveldje een Kleine karekiet denken te horen zingen, let op: het zou dan een Zwartkoprietzanger kunnen zijn. Deze mediterrane vogel is een paar keer waargenomen in Nederland, waaronder dit jaar in de provincie Utrecht, aan de voet van de Grebbeberg. De vogel was als zingende Kleine karekiet ingevoerd op waarneming.nl, en dat deed gelijk alarmbellen afgaan, want een Kleine karekiet zit hier niet in de winter en al helemaal niet zingend. Maar de Zwartkoprietzanger is een standvogel in Zuid-Europa en zingt ook in de winter, net als bijvoorbeeld Cetti's zanger dat doet. De vogel lijkt op de Rietzanger maar heeft dus een zwarte kop, en de zang lijkt op die van Kleine karekiet maar met kenmerkende lu-lu-lu loopjes.

FOTO: YOLANDA BALM

Zwartkoprietzanger in de winter waargenomen in de provincie Utrecht

Vogelbeschermingswacht Zaanstreek - De Kieft jg. 48, 2024 nr. 2

Broedplatforms voor Scholekster

Op advies van Sovon is ook de Zaanstreek begonnen met het plaatsen van broedplatforms voor Scholeksters. Het is een simpele constructie van een klein houten of kunststof platform op palen in de sloot. Het doel is vooral bescherming tijdens de eifase, want zodra de kuikens uit het ei komen springen ze dezelfde dag nog van het platform af. De bezettingsgraad is hoger als er grind op het platform ligt, en het platform in de sloot of langs de slootkant staat en niet boven het maaiveld uitkomt.

Late Oeverwaluwen

Dit jaar arriveerden de Oeverwaluwen bijna twee weken later in de Zaanstreek dan vorig jaar, en pas na half april begon het graven van nesten. De kunstwand bij het Twiske telde 22 bezette nesten plus een IJsvogelnest. De kunstwand bij Buienhuisen leek helemaal niet bezet te gaan worden, maar begin juni waren ze er toch, met maar liefst 37 bezette nesten.

VWG Het Gooi en omstreken - De Korhaan jg. 58, 2024 nr. 2

Nieuw weidevogelreservaat bij Blaricum

Aan het Eemmeer, tussen de Eempolder en de A27, is een reservaat ingericht voor weidevogels. Het gebied heet De Kampen en trekt gelijk al vogelaars uit het Gooi. Het waterpeil is verhoogd tot 20 cm onder maaiveld en er zijn veel greppeltjes gegraven. Het gebied sluit aan op het bekende weidevogelreservaat in de Eempolder zelf (ten noordoosten van Eemnes) en is dus goed daarmee te combineren op een excursie.

KNNV Amsterdam – Blaadjé jg. 44, 2024 nr. 3

Inventarisatiedag Diemerpark

Op 14/15 juni heeft de KNNV Amsterdam weer een gebied onderzocht op alle planten en dieren, deze keer het Diemerpark. De batdetector leverde Dwergvleermuis en Laatvlieger op, en op het laken kwamen 56 soorten nachtvlinders af, waaronder Groot en Klein avondrood. Er zijn 240 soorten planten genoteerd. Veel zeldzame en opvallende planten zijn hier ooit ingezaaid, maar zijn toch fijn om te zien. Leuke soorten waren Bosorchis, Oeverbies, Rietorchis en Beemdooievaarsbek. In enkele poelen zaten larven van Kleine watersalamander. Bastaardkikker en Meerkikker lieten zich horen. Driedoornig stekelbaarzen zaten bij de

Groene kikkers determineren is specialistenwerk

brug naar Rieteland West. Het weer was niet geweldig, maar het blijft een mooi initiatief, zo'n algemene inventarisatiedag.

Leven in de Oeverlanden

De vereniging De Oeverlanden Blijven! heeft een boek uitgebracht over deze bijzondere 55 hectare natuur tussen de A4/A10 en de Nieuwe Meer. Wandelingen door de zeven deelgebieden worden beschreven, met tips welke soorten je kunt aantreffen. Bestellen van *Leven in de Oeverlanden* kan op oeverlanden.nl/webwinkel.

Nachtvlinderkalender Groot-Amsterdam

Uit de Nationale Databank Flora en Fauna is voor Groot-Amsterdam een groslijst gemaakt van alle macro-nachtvinders in de periode 2000-2023. Per maand is een top drie vastgesteld en deze 36 nachtvindersoorten zijn met duidelijke foto's afgebeeld in een fraaie kalender van 1 A4, met een toelichting op de achterkant. De kalender is samengesteld door Els de Vos en Edo Goverse, vormgeving Rodney Niezen.

Je kunt de kalender downloaden op

amsterdam.knnv.nl/werkgroep/nachtvlinderwerkgroep

Tjilp, tjilp! Huismus in je buurt?

Experts van VWGA helpen je mussenkolonie groeien

Het gaat niet goed met de Huismus. Niet voor niets is deze soort de 'jaarvogel' van 2024. Als vogelwerkgroep willen we graag noodlijdende groepjes Huismussen inventariseren en waar mogelijk helpen aan beschutting, broedgelegenheid en voedsel. Houd je ook zo van hun getjilp en heb je in jouw tuin of buurt een groepje mussen (ook 4 of 6 musjes) die je wil helpen? We komen graag langs en onderzoeken of het mogelijk is om, met jou, de omgeving musvriendelijker te maken.

Ken je een groepje Huismussen in jouw buurt en wil je weten wat onze vogelwerkgroep daarvoor kan doen? Stuur dan een mailtje naar huismus@vogelsamsterdam.nl. Je ontvangt van ons dan een Fact Sheet Huismus en we nemen contact met je op.

Colofon

Redactie redactiegierzwaluw@vogelsamsterdam.nl

Tycho Fokkema, tycho@easywriter.nl, Frank van Groen, fm.vangroen@kpnmail.nl, Anouk Zuurmond, anouk.zuurmond@gmail.com

Eindredactie Marion de Groot

Vormgeving Robert Heemskerk, 06-23440870, robskeh@online.nl

Voorzitter Marc Menon, 06-51595399, voorzitter@vogelsamsterdam.nl

Secretaris ad interim Friedie Straat, secretariaat@vogelsamsterdam.nl

Postadres: Geleenstraat 49-1, 1078 LD Amsterdam

Penningmeester Peter Kroon, penningmeester@vogelsamsterdam.nl

Algemene bestuursleden Teun van Dijk, 020-6141492, tr.vandijk@planet.nl, Piet van der Werf, info@pietvanderwerf.com

Commissie Bescherming Ewout Huibers, bescherming@vogelsamsterdam.nl

Commissie Veldwerk Kolonievogels & broedvogelinventarisaties: Frank van Groen, fm.vangroen@kpnmail.nl, MUS: ellen.de.bruin@hotmail.com

Roofvogels en uilen: Teun van Dijk, tr.vandijk@planet.nl

Coördinatie IJsvogels Jan Jongejans, jan.jongejans@tiscali.nl

Coördinatie Watervogel- & midwintertelling Zimbo Boudewijns, zimboboudewijns@fastmail.com

Waarnemingensecretaris Ellen de Bruin, ellen.de.bruin@hotmail.com

Excursies Mieke Kranstauber, miekekranstauber@hetnet.nl

Lezingen Marc Menon, 06-51595399, voorzitter@vogelsamsterdam.nl

Website www.vogelsamsterdam.nl

Ledenadministratie Charlotte van Duijl, ledenadministratie@vogelsamsterdam.nl

Lidmaatschap Leden met digitale Gierzwaluw €17,50, Stadspas €15,-
Huisgenootleden €4,50. Met papieren Gierzwaluw €27,50, Stadspas €25,-

Betaling via NL 60 INGB 0005060400, t.n.v. Vogelwerkgroep Amsterdam te Amsterdam

Postadres Geleenstraat 49-1, 1078 LD Amsterdam

Zwarte Ruiter

Een sierlijke doortrekker

Zowel in het voor- als najaar kun je deze elegante ruiter in ons werkgebied zien. De Zwarte Ruiter fourageert graag in net wat dieper water, bijvoorbeeld bij het Landje van Geijssel, de Kinselbaai of Polder IJdoorn, waar deze Zwarte Ruiter dit voorjaar is vastgelegd.

In broedkleed is de vogel bijna zwart, 's winters herken je de soort aan de hoge oranje poten, lichte borst en de lange, tweekleurige snavel. Volwassen vogels hebben ook een krachtige witte wenkbrauwstreep.

FOTO: JOEP HELDOORN

